

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ПАЖУҲИШГОҲИ РУШДИ МАРИФ БА НОМИ АБДУРАҲМОНИ
ҶОМИИ АКАДЕМИЯИ ТАҲСИЛОТИ ТОҶИКИСТОН**

Ба ҳуқуқи дастнавис

ТДУ: 330: 373+378

ТКБ: 65.5 :74.200+74.58

Г- 80

ГУЛМАҲМАДОВ САЛОҲИДДИН

**ТАЪЛИМИ МУТТАСИЛИ ИҚТИСОДӢ ДАР ЗИНАҲОИ
ЛИТСЕЙ–ДОНИШГОҲ ВА МОҲИЯТУ МУНДАРИҶАИ ОН**

АВТОРЕФЕРАТИ

**диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои
педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01– Педагогикаи умумӣ,
таърихи педагогика ва таҳсилот**

ДУШАНБЕ – 2025

Диссертатсия дар Пажуҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдурахмони
Чомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон иҷро карда шудааст.

Роҳбари илмӣ:

Каримова Ирина Холовна - доктори
илмҳои педагогӣ, академик, нойби
президенти Академияи таҳсилоти
Тоҷикистон

Муққаризони расмӣ:

Нугмонов Мансур - доктори илмҳои
педагогӣ, профессори кафедраи
методикаи таълими математикаи
Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи С. Айни

Қодирова Бунавшамоҳ Азизуллоевна -
номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти
кафедраи забони русии Донишгоҳи
байналмилалӣ сӣёҳӣ ва соҳибкорӣ
Тоҷикистон

Муассисаи пешбар:

Донишгоҳи давлатии Данғара

Ҳимояи диссертатсия 4 апрели соли 2025, соати 15⁰⁰ дар шурои
диссертатсионӣ 6D.KOA-077 назди Академияи таҳсилоти Тоҷикистон
(734024, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, кӯчаи А. Адҳамов, 11/2,
тел.: 227 23 40) баргузор мегардад.

Бо диссертатсия дар китобхона ва сомонаи Академияи таҳсилоти
Тоҷикистон (<http://www.aot.tj>) шинос шудан мумкин аст.

Автореферат «_____» _____соли 2025 тавзеъ шудааст.

**Котиби илмӣ шурои
диссертатсионӣ, номзади
илмҳои педагогӣ**

Б. Мухиддинзода

МУҚАДДИМА

Мубрамияти мавзуи таҳқиқот. Тағйиротҳои дар соҳаҳои гуногуни хоҷагии халқ баамаломата ва гузариш ба муносибаҳои нави иҷтимоию иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зарурияти ислохотро дар соҳаи маориф низ ба амал овард. Дар муддати на чандон зиёд Ҳукумати Ҷумҳурӣ барои таълимгирандагони ҳамаи муассисаҳои таълимӣ шароити имкониятҳои беҳтарини донишомӯзиро муҳайё намудааст.

Айни замон таваҷҷуҳ нисбат ба илм ва ҷустуҷӯи он аз тарафи шаҳрвандони мамлакат, бахусус, наврасону ҷавонон ба маротиб афзудааст. Ҷиҳати омода намудани мутахассисони ба бозори меҳнат рақобатпазир ва сахм гузоштан дар рушди босуботи иқтисодиву иҷтимоии Тоҷикистон аз имкониятҳои мавҷуда васеъ истифода бурда, шаклҳои наву муосири таълимро ба роҳ мондан лозим меояд. Дар ин давра танҳо мутахассисони донишу таҷрибаи баланди коридошта метавонанд дар рушди иқтисодиёти кишвар сахм гузоранд.

Мақсадҳои бамиёнгӯзаштаи давлат эҳтиёҷоти ҷомеаро ба мутахассисони баландихтисос таъмин намудан, тафаккури эҷодкориро дар онҳо, ки қобилияти худомӯзиро доро мебошанд, инкишоф додан иборат мебошад. Ташкили дурусти робитаи байни кормандони зинаҳои гуногуни таҳсилот дар беҳтар гардонидани сифати таълими хонандагону донишҷӯён ва омодашавии кадрҳои баландихтисос нақши калидӣ мебозад.

Мавқеъ ва зарурияти масъалаи мазкур дар ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи маориф дар ҷиҳати гардида, ба таври лозимӣ ба роҳ мондани онро зарур мешуморанд. Дар ин самт ташкили муттасили таълим барои тайёр намудани мутахассисони ба бозори меҳнат рақобатпазир низ муҳим арзёбӣ мегардад.

Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, Консепсияи миллии таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Стандарти давлатии таҳсилоти миёнаи умумӣ, дастурҳои методӣ ва дигар воситаҳои таълимии ёрирасон шароити мусоидро ҷиҳати омӯзиши фанҳои гуногун, махсусан, илмҳои иқтисодӣ фароҳам меоваранд.

Консепсияи таҳсилоти муттасил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2017-2023, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25.01.2017, №28 тасдиқ шудааст, ба шаҳрвандони мамлакат барои омӯзиш дар тамоми тӯли ҳаёт мусоидат карда, муттасилии таълимро дар тамоми зинаҳои таҳсилот ва баъд аз он таъмин хоҳад сохт.

Дарачаи таҳқиқи мавзуи илмӣ. Диссертатсияи мазкур ба яке аз масъалаҳои камомӯхташудаи таълим–методикаи таълими муттасил бахшида шудааст. Маҳз аз ҳамин ҷиҳат адабиётҳои илмӣ–методӣ, педагогӣ, равоншиносӣ, илмӣ–таълимӣ, ки ба мавзуи таълими муттасил марбут ҳастанд, таҳия шудаанд. Қайд кардан бамаврид аст, ки дар таҳқиқоти олимони дохилу хориҷи кишвар оиди ташкилу таълими муттасилӣ дар муассисаҳои таълимӣ як қатор масъалаҳои бо ҳам муҳолифро дучор шудан мумкин аст. Вобаста ба ин, ба омӯзиш ва таҳлили таҳқиқоти олимоне, ки

ба муттасилии таълим тавачҷух зоҳир намудаанд, бештар диққат дода шудааст.

Дар ҳалли ин масъала мавқеи муҳимро истифодаи босамари таҳқиқоти олимони ватаниву хориҷӣ ишғол мекунад. Андешаҳои таълими муттасил дар кори олимони К. Д., Ушинский, Я. А. Коменский, А. Дистервег, И. Г. Песталотси инъикос ёфтаанд. Олимон доир ба ҳама паҳлӯҳои муттасилии таълим фикру андешаҳои худро баён намудаанд. Масалан, О. И. Донинова, С. В. Козин, Т. С. Комарова, В. Я. Ликова, Л. А. Парамонова муҳим будани таълими муттасилро дар он меҳисобанд, ки ин гуна таълим дар ҳамкорӣ ва мувофиқакунонии дурнамоҳо, мақсадҳо, вазифаҳо, баррасии усулҳо, воситаҳо ва ташкили шакли таълим дар зинаҳои таҳсилот амалӣ карда мешаванд.

Қисми зиёди мутахассисон ба монанди Ю. К. Бабанский, В. В. Краевский, П. С. Лернер, А. А. Леонтев, А. М. Новиков, С. Н. Чистякова, А. В. Хуторской, Г. И. Шукина ва дигарон ба таълим бо хатмкунандагон, ҳамчун зинаи пеш аз донишгоҳӣ аҳаммият додаанд. Зеро маҳз дар ин давра тамоми донишу маҳорат ва истеъдоди мутахассисони оянда муайян карда мешаванд.

Мушкilotи муттасилии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва олии касбии Иттиҳоди Шуравӣ бори аввал дар асарҳои Н. К. Крупская, А. В. Луначарский, А. С. Макаренко, С. Т. Шатский ва дигарон таҳлил гардидаанд.

Оид ба таълими муттасил олимони тоҷик низ назару ақидаҳои худро иброз доштаанд. Аз ҷумла, Б. Исоматов, Р. Мирбобоев, М. Нуъмонов, М. Саидмуродов, О. Каримзода, Н. Раззоқов, Ш. Исрофилниё, Б. Мақсудов, З. Акрамӣ, Б. Қурбонов доир ба осору дастовардҳои бузурги муттафаккирони асримиёнагии форсу тоҷик, ҷиҳати донишу таҷрибаи иқтисодӣ доштани мардуми тоҷик маълумот дода, ба шогирдон пайваста омӯзонидани донишҳои иқтисодиро муҳим ва зарур шумориданд.

Олимони дигари кишвар Каримова И. Х., Усмонова Г. Д., Ҳабибов С. Н., Исоматов Б., Мирбобоев Р. дар қорҳои худ оид ба ҳамкориҳои байни ҳамдигарии зинаҳои таҳсилот ибрази ақида намудаанд.

Проблемаи таҳқиқот фарогири чунин нуқтаҳо:

- омӯзиш ва таҳлили адабиётҳо бо мақсади дарёфти асосҳои методии муттасилӣ дар раванди таълими фанни иқтисодиёт;
- таҳлили методи таълими муттасил дар муқоиса ба методҳои мавҷуда;
- таҳлили таҳқиқотҳои педагогӣ ва психологӣ мутахассисон;
- таҳлили меъёри баҳогузорӣ дар зинаҳои таҳсилот;
- тарҳрезии барномаи муттасилии таълим;
- банақшагирии гузаронидани озмоишҳои таълимӣ ва таҳлили натиҷаи онҳо;
- пешниҳоди модели муттасилии раванди таълим дар зинаҳои таҳсилот.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва мавзӯҳои илмӣ.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ дар доираи татбиқи Концепсияи таҳсилоти муттасил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2017-2023, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25-уми январи соли 2017, №28 қабул гардидааст, иҷро гардидааст.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Дар таҳқиқоти мазкур мақсади асосиро ба он самт равона намудем, то методикаи таълими муттасилро амалӣ намоем, зеро он ҳамчун омили рушди баланд бардоштани сифати дониши таълимгирандагон ба ҳисоб меравад. Роҳу усулҳои баланд бардоштани сифати дониши хонандагону донишҷӯён самти асосии кори мутахассисони соҳа ба ҳисоб меравад, бинобар лозим донистем, таҳқиқоти мавзӯи мазкурро, ки дар қисмати таълим то ҳол ба роҳ монда нашудааст, мавриди таҳқиқ қарор диҳем.

Вазифаҳои таҳқиқот:

1. Омӯзиш ва дарёфти сарчашмаҳои илмие, ки дар баробари таҳлилу таҳқиқотҳо, дар онҳо инчунин ақидаҳо ва тавсияҳои педагогию методӣ оварда шудаанд;
2. Омӯзиш ва истифодаи асарҳои ҷудогонаи донишмандони асримиёнагии форсу тоҷик, ки ҷанбаи иқтисодӣ дошта, бобати таълими наврасону ҷавонон тавсияҳои пешниҳод кардаанд, ки дар дигар манбаъҳо оварда нашудаанд;
3. Таҳқиқ, таҳлил ва пешниҳод роҷеъ ба ташкили дурусти ҳамкории байни омӯзгорони литсей ва муассисаи таҳсилоти олии касбӣ
4. Санҷидани самаранокии таълими муттасил дар ҷанбаи иқтисодиёт ва омода намудани тавсияҳо оид ба татбиқ намудани натиҷаҳои таҳқиқот дар амал.

Объекти таҳқиқот: Дақиқ намудани раванди таълими муттасил дар фаъолияти литсей ва муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва масъалаи омода кардани мутахассисони ба бозори меҳнат рақобатпазир.

Мавзӯи (предмети) таҳқиқот: Таълими муттасили иқтисодӣ дар зинаҳои литсей-донишгоҳ ва моҳияту мундариҷаи он

Фарзияи таҳқиқот:

1. Омӯзгорон метавонанд, донишҳои баланди иқтисодиро ба хонандагону донишҷӯён ба таври кифоягӣ таъмин намоянд, агар дар як раванд фаъолият намуда, тибқи барномаи таълими муттасилӣ фаъолият намоянд.
2. Ташкили таълими муттасил дар байни литсей ва донишгоҳи олии касбӣ яке аз тадбирҳои мебошад, ки мутахассисони оянда зина ба зина дар сатҳи зарурӣ барномаи таълимиро аз худ намуда, бо омодагии қаноатбахш ба зинаҳои минбаъда гузаранд.

3.Ташкили таълими муттасил ҳамкории доимии байни омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (литсейҳо), миёнаи махсус ва муассисаи олии касбиро фароҳам меоварад.

4. Омодаҳои касбии хонандагон бо ташкили ҳамкории байни литсей ва донишгоҳ имконият медиҳанд, ки сатҳи азхудкунии дониш ва таҷрибаи шогирдон баланд гардад.

Марҳилаҳои таҳқиқот: Таҳқиқот дар се марҳила сураат гирифт:

Марҳилаи аввал (2020-2021) – омодагӣ. Ин марҳила ба интихоби мавзӯ, ҷамъ намудани адабиёти методӣ, ки дар ҷараёни таҳқиқот истифода мешаванд, омӯзиши адабиётҳои психологӣ, педагогӣ, рӯзнома ва маҷаллаҳои даврӣ роҷеъ ба асоснок намудани мавзӯи таҳқиқотӣ бахшида шуда буданд. Илова бар он, пурсиши донишҷӯён ва мутахассисон гузаронида шуд. Ин амал имкон дод, ки масъалаҳои ҳалталаб, мақсади омӯзиш, фарзияҳо, ҳадафҳои омӯзиш ва роҳҳои ҳалли онҳо муайян карда шаванд.

Дар ин марҳила санҷиши сатҳи донишҳои иқтисодии хонандагони синфҳои 9–10-и литсейи ДДТТ тариқи тестӣ ва шифохӣ санҷида шуда, маълумотҳои бадастомада бо мақсади истифода ва муқоиса бо натиҷагирӣҳои марҳилаҳои баъдӣ ҷамъ оварда шуданд.

Марҳилаи дуюм (2020-2021)–таҳқиқотӣ-таҳлилӣ. Дар ин марҳила мақсад, самти муайяни таҳқиқ, манбаъҳои омӯзиш ва нақшаи дурнамои фаъолияти таҳқиқотӣ муайян карда шуданд; Таҳлили адабиёти педагогӣ–психологӣ, ки дар онҳо кори олимони хориҷиву ватанӣ дарҷ гардидаанд, гузаронида шуда, мушкilotу камбудӣҳое, ки дар амалӣ гардонидани таълими муттасил монеа эҷод мекунанд, ошкор карда шуданд; Таҳхис гузаронида шуд, ки он имкон медиҳад заминаи ташаккули салоҳиятҳои касбии асосии таълимгирандагон, сифатҳои шахсӣ ва тамоюлоти арзишманд муайян карда шаванд.

Таҳлили осори донишмандону мутафаккирони асримиёнагии форсу тоҷик гузаронида шуда, доир ба аз худ намудани таҷрибаи бойи иқтисодӣ маълумотҳо ҷамъ оварда шуданд. Бо мақсади шавқовару диққатҷалбкунанда таълим додани ҷанни иқтисодиёт адабиётҳои методӣ ва воситаҳои таълими ёрирасон нашр карда шуданд. Инчунин, барои дар нақшаи таълимии литсей ва донишгоҳ дохил намудани омӯзиши таърихи иқтисодии мардумонамон тавсияҳо омода шудаанд.

Марҳилаи сеюм (2022-2023) – коркарди умумӣ-омории натиҷаҳои таҳқиқот ва корҳои озмоишӣ;

Ҷадвали натиҷаҳои озмоишҳои гузаронидашуда тартиб дода шуданд, ки самаранокии ташкили таълими муттасилиро нишон медиҳанд;

Ҷадвали тағйирёбии сатҳи дониши хатмкунандагони литсейи донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон аз ҷанни иқтисодиёт дар ду марҳилаи соли таҳсил тартиб дода шуд;

Ҷадвали тағйирёбии сафи хатмкунандагоне, ки ба донишгоҳҳои олии касбии иқтисодӣ дар ду соли таҳсили охир дохил шудаанд, тартиб дода шуд;

Чадвали иштироки хатмкунандагони литсей дар озмоишгоҳҳои донишгоҳ тартиб дода шуд;

Барномаи татбиқи таълими муттасил таҳия карда шуд, ки ба он озмоишҳои таҷрибавӣ бо мақсади татбиқ намудани донишҳои назариявӣ дар амалия ворид карда шудаанд;

Нақшаи ташкилию педагогӣ ҷиҳати беҳтар намудани омодакунии мутахассисони оянда дар самти таҳсилоти иқтисодӣ таҳия гардида, ба нақшаи таълимии литсейи Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон ворид карда шуд.

Дар ин марҳила инчунин навиштани мақолаҳои илмӣ давом дода шуда, навиштани рисола ва муҳокимаи он дар кафедраи методикаи таълими математикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ва Донишгоҳи тиҷорати Тоҷикистон бо назардиду ислоҳ ва эродҳои муттаҳасисони соҳа ба анҷом расонида шуд.

Асосҳои назариявӣ-методологии тадқиқотро инҳо дар бар мегиранд:

Ҳуҷҷатҳои соҳаи маориф вобаста ба татбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи дурнамоҳои давлатӣ, концепсияҳо, стратегияҳо ва барномаҳои инкишофи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, Санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, барномаҳои илмӣ-методӣ оид ба ташкили таълими муттасилӣ, осори олимони дохилу хориҷи кишвар ва татбиқи он дар ҷараёни таълими фанни иқтисодиёт, адабиётҳо оиди инкишофи донишҳои иқтисодии хонандагони литсей, таҳқиқоти олимони тоҷик ҷиҳати ташкил кардани ҳамкории мутахассисони зинаҳои таҳсилот, барномаҳои таълимӣ, адабиёти таълимӣ-методӣ, воситаҳои таълими ёрирасон дар сатҳи литсей-донишгоҳ барои ташкили раванди муттасили таълим.

Сарчашмаҳои маълумот: Адабиёти илмӣ-методӣ ва осори олимони асримиёнагии Осиёи Миёна, олимони ватаниву хориҷӣ оид ба таълими муттасил, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», Стандарти давлатии таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, нақшаву барномаҳои таълимӣ, таҷрибаи пешқадами муаллимони наовари муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, литсейҳо, барномаҳои методӣ ва санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, шабакаҳои иттилоотӣ.

Заминаҳои эмперикӣ(мушоҳидавӣ): Мушоҳидаи раванди таълими фанни иқтисодиёт дар зинаҳои таҳсилот, омӯхтан ва истифодаи таҷрибаи пешқадами педагогӣ, аз ҷумла олимони донишгоҳ, истифода аз маълумотҳои, ки то давраи таҳқиқот аз иштирок дар семинари байналмилалӣ, аз ҷумла дар шаҳри Венаи Австрия, шаҳри Прагаи Чехия ва шаҳри Душанбе дар мавзӯи «Таҳия ва ҷорӣ намудани сохтори устувор дар ташаккули тафаккури соҳибкорӣ дар Руссия ва Тоҷикистон» омӯхта шуда буданд, мушоҳидаҳои педагогӣ, мусоҳибаҳо, вохӯриҳо бо донишҷӯён, санҷиши сатҳи дониши хонандагони литсей ва донишҷӯёни донишгоҳ оид ба фанни иқтисодиёт таввасути методҳои эмперикӣ(мушоҳидавӣ), тақвият додани далелҳои илмие, ки дар натиҷаи озмоишҳои илмӣ вобаста ба интиҳоби касб аз тарафи хатмкунандагони литсей ба даст омадаанд, аз

ҷумла бе омодагӣ ва бо тавсияи волидайн ва ё шахсони дигар интихоби касб амалӣ мегарданд. Омӯзиши асарҳои донишмандони асримиёнагии форсу тоҷик чӣхати мукамал гардонидани дониш ва маърифати иқтисодӣ, Омӯхтани нақшаи идоракунии чараёни таълим дар муҳити литсей ва донишгоҳ, ки зинаҳои раванди таълими муттасил мебошанд.

Пойгоҳи таҷрибавии таҳқиқот Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон (ДДТТ), коллеҷи техникий Донишгоҳи техникий ба номи Муҳаммад Осимӣ, Литсей № 4, барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе буд.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот:

1. Бори аввал роҳандозии раванди муттасилии таълими фанни иқтисодиёт дар зинаҳои таҳсилоти байни литсей ва муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ пешбинӣ мегардад;

2. Пешниҳодҳо чӣхати таълими муттасили иқтисодии донишҷӯён дар низомии литсей - донишгоҳ тартиб дода шудаанд;

3. Мақолаҳои илмӣ методӣ ба нашр расонида шуданд, ки дар онҳо бо истифода аз тадқиқотҳои олимони дохилу хориҷи кишвар таълими муттасил баррасӣ карда шудаанд;

4. Бо амалӣ гардидани муқаррароти рисола ҳамкорӣҳои ду муассисаи таълимӣ дар омода намудани муттаҳассисони ботаҷрибаи донишу маҳорати баланди касбидошта ба роҳ монда мешавад;

5. Меъёрҳои баҳодихӣ дараҷаи дониши хонандагону донишҷӯён ҳангоми роҳандозии таълими муттасил дар зинаҳои таҳсилот муқаррар гардидаанд, ки аз рӯйи онҳо ҳаҷми донишҳои азхудшуда, ғайриноқӣ, суръати донишазхудкунӣ, дурустии амалҳои иҷрошуда, маълумоти пурра додани донишҷӯ, маҳорати иҷроӣ қор ба инобат гирифта мешаванд.

Ҳангоми санҷишу муайянкунии натиҷаи онҳо шаффофият нақши муҳим мебозад, зеро дар сурати иҷро нагардидани меъёри баҳогузори таъсири он ба чараёни таълим ҳалал ворид менамояд. Намунаи санҷишҳо ва меъёри баҳогузори дар маҷаллаи «Масъалаҳои маориф», №3, 2017 аз ҷониби муаллиф дарҷ гардидааст.

6. Мазмун ва мундариҷаи чорабиниҳои таълимию методии сатҳи литсей - донишгоҳ муайян карда шудааст.

7. Истифодаи усулҳои муосири таълим муттасилиро дар таълими иқтисодии хонандагон ва донишҷӯён таъмин мекунад, аз ҷумла, ташкили дарсҳо бо усули ҳолгузори, бо роҳи мувоҳида дар атрофи ҳалли масъалаҳои иқтисодӣ, ташкили бозӣ дар чараёни дарс, риояи салоҳиятноқӣ ва ғайраҳо. Намунаҳои машғулиятҳои баргузор кардашуда дар маҷаллаҳои ҷумҳуриявӣ «Масъалаҳои маориф» ва ҳафтаномаи «Омӯзгор» ба нашр расидаанд.

8. Ҳуҷҷатҳои таълимию методии литсей-донишгоҳ низ ба талаботи таълими муттасил мувофиқ қунонида шудааст, зеро онҳо ҳамчун як ҷузъи таркибии таҳсилоти муттасили иқтисодӣ доништа шуда, сифати дониш,

ҳамзамон салоҳияти касбии донишҷӯёнро баланд мебардоранд. Дар асоси онҳо мувофиқи нақшаи тартибдодашуда байни устодони донишгоҳ ва литсей ҷаласаҳои методӣ ва суҳбату вохӯриҳо доир карда мешаванд.

Нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Таҳким бахшидани таълими муттасил дар байни литсей ва донишгоҳ на танҳо ба баланд гардидани сифати таҳсилот дар зинаҳои гуногун замина мегузорад, балки барои дар сатҳи зарурӣ омодагории мутахассисони оянда низ нақши созгор дорад;

2. Дар ин раванд муносибати хонандаю донишҷӯ ба илм ва ҷустуҷӯҳои илмӣ тағйир ёфта, барои ҳалли масъалаҳои иқтисодӣ онҳо таҷриба аз худ менамоянд ва барои ташаккул ёфтани маҳорату истеъдоди баланди касбият кӯшиш менамоянд;

3. Ба баланд гардидани шавқи хонандагон дар гурӯҳ онҳо функцияҳои нави омӯзиширо аз худ намуда, раванди дигар – аз омӯзиш ба худомӯзиро аз бар менамоянд;

4. Коркарди барномаҳои таълимӣ барои ташкили ҳамкории кормандони зинаҳои гуногуни таҳсилот шароити мусоид фароҳам оварда, ҷиҳати омӯзиши таҷрибаи пешқадами омӯзгорони ҷавон дастури омӯзиш мегардад.

Аҳамияти назариявӣ таҳқиқот аз он иборат аст, ки минбаъд самаранокӣ таълим дар ҳар зинаи таҳсилот ба таври шаффоф муайян карда шуда, оиди бартараф кунонидани норасоӣҳои мавҷуда бо иштироки мутахассисони дар раванди литсей– донишгоҳ фаъолиятдошта нақшаҳои корӣ тартиб дода мешаванд.

Дар фаъолияти таълимӣ - методӣ дар заминаи муттасили метавон корҳои зеринро амалӣ сохт:

- Қабл аз оғози машғулиятҳо дар семинарҳои машваратии мутахассисони муассисаҳои таълимии ба низоми мавҷуда фаъолиятдошта тартиб додан ва муаррифии барномаҳои нави таълимӣ;

- Ташкили такмили ихтисоси муаллимони литсей тавассути таҷрибаомӯзӣ дар шӯъбаҳои донишгоҳ; гузариши зина ба зина аз литсей ба усули дарсҳои назариявӣ ва амалии таълим дар мактабҳои олий;

- Фароҳам овардани шароити мусоид ҷиҳати гузаронидани корҳои таҷрибавӣ, дарсҳои кушод, истифодаи усулҳои фаъоли таълим ва технологияи муосир, ташкили корҳои илмӣ ва тадқиқотӣ бо донишҷӯён;

- Муайян намудани меъёрҳои ягонаи баҳогузори дониш ва малакаи донишҷӯён дар ҳар ду муассисаҳои таълимӣ.

Аҳамияти амалии таҳқиқот: Натиҷаҳои таҳқиқотро омӯзгорон метавонанд дар амалӣ сохтани тадбирҳои зерин истифода баранд:

- дар таълими фанни иқтисодиёт;

- дар истифода бурдани роҳи усулҳои пешниҳодгардида ҷиҳати самаранок гузаронидани дарсҳо;

- дар таҳияи дастурҳои методӣ, воситаҳои таълими ёрирасон, таҳияи барномаҳои таълимӣ, нақшаҳои корӣ дар таҳсилоти иқтисодӣ;

Натиҷаи омӯзиш метавонанд, дар шакли мақолаҳои илмӣ, илмию педагогӣ барои унвонҷӯён ва докторантон барои навиштани рисолаҳои тахассусӣ хизмат намояд.

Натиҷаҳои кор барои омӯзгорони фанни иқтисодиёти муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ (литсейҳо) дастури зарурӣ хоҳад буд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот: Дастовардҳои таҳқиқот бо таъя бо методологияи илмӣ, адабиёти гуногуни методӣ, психологӣ, педагогӣ, манбаҳои гуногуни иттилоотӣ, асосноккунии мафҳумҳои асосӣ, моҳияти таълими муттасил, истифодаи таҳлилу далелҳои қори таҳқиқотро пурракунада, ки ба ҳадаф, предмет ва мазмуни таҳқиқот мутобиқат менамоянд, таъмин мебошанд.

Таҳқиқоти илмӣ ва амалисозии он дар таълими фанни иқтисодиёт дар низоми литсей-донишгоҳ дар асоси натиҷаҳои қорҳои олимони хориҷӣ ва ватанӣ гузаронида шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мувофиқат мекунад: *банди 1* – «Методологияи таҳқиқотҳои педагогӣ» (равишҳои таҳқиқотӣ дар рушди илми педагогика, ҳамбастагӣ ва ҳудудҳои татбиқпазирии онҳо; усулҳои таҳқиқотҳои педагогӣ), *банди 6* – «Консепсияи таҳсилот» (сифати таҳсилот ва технологияҳои арзёбии он; равандҳои инноватсионӣ дар таҳсилот), *банди 7* – «Педагогикаи амалӣ» (ҷамъбастанкунии таҷрибаи пешқадами педагогӣ; ҳаракати инноватсионӣ дар таҳсилот; фаъолияти озмоишию таҷрибавии муассисаҳои таълими) мутобиқат менамояд.

Саҳми шахсии довталаби дарачаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии довталаб дар таҳлили ҳамаҷонибаи масъалаҳои вобаста ба мавзӯ дар пажӯҳиши мукаммали таҳқиқотҳои назариявӣ ва амалӣ, дар гирдоварӣ ва таҳлили маводҳои илмӣ; дар истифода ва омӯхтани усул ва методҳои ба мавзӯ алоқаманд, дар заминаи қорҳои таҷрибавӣ ва мушоҳидавии машғулиятҳо тартиб додани ҷадвалҳо оиди нишондиҳандаҳои таълимгирандагон, дар таҳия ва нашри мақолаҳои илмӣ, дар пешниҳод намудани мақолаҳо ба қорабиниҳои илмӣ, аз ҷумла конференсияҳо, ҳамоишҳои илмию амалӣ ва таҳияи диссертатсия инъикос ёфтаанд.

Тасвир ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот: Натиҷаҳои таҳқиқот ва қорҳои озмоишӣ, назарияҳо, пешниҳодҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда дар нашрияҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардида, муҳтавои асосии диссертатсия дар семинарҳои амалкунандаи омӯзгорони ноҳияи Фирдавсӣ, дар Шурои илмӣ Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон, дар конференсияи илмӣ–амалии Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи С. Айни баррасӣ карда шудаанд.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ мазмуни асосии таҳқиқотро ифода карда, дар 14 номгӯи мақолаҳои илмӣ, ки 6 номгӯ аз онҳо дар нашрияҳои илмӣ

тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 3 номгӯй дар маҷмуаи маводи конференсияҳо ва 5 номгӯй дар нашрияҳои дигар ба таъб расидаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, 2 боб, 6 зербоб ҳулоса ва феҳристи адабиёт, дар маҷмуъ аз 167 саҳифаи чопи компютерӣ иборат аст.

МУҲТАВОИ АСОСИИ ДИССЕРТАТСИЯ

Моҳият ва зарурияти мавзуи таҳқиқот, мушкилоти мавзуи таҳқиқот, фарзияи таҳқиқот, гипотезаи он, макон ва предмети таҳқиқоти баррасишаванда, моҳияти кор дар заминаи назариявӣ ва методологӣ, номгӯи навгониҳое, ки дар амалӣ намудани таълими муттасил дар доираи ҳамкорӣ бо кормандони зинаҳои таҳсилот асоснок карда шудаанд, маълумот дар бораи далелҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ ва илмӣ таҳқиқот қисматҳои асосии муқаддимаро ташкил медиҳанд.

Боби аввали кори илмӣ **«Аҳаммият ва зарурияти таълими муттасил дар баланд бардоштани донишҳои иқтисодии хонандагону донишҷӯён ва омода намудани мутахассисони оянда»** ном дошта, дар қисмати аввали ин боб—«Муттасилии таълим дар таҳқиқоти педагогӣ—психологӣ мутахассисон ва таҳлили осори иқтисодии донишмандони асримиёнагии форсу тоҷик», оид ба таҳқиқотҳои олимони дохилу хориҷи кишвар роҷеъ ба таълими муттасил, нақши он дар омода намудани муттаҳасисони оянда, шакли усулҳои таълим дар зинаҳои таҳсилот маълумот дода шудааст.

Дар қисмати дуюми боби якум, ки зери мавзуи «Моҳияти таълими муттасили иқтисодӣ дар азҳудкунии дониш ва худмуайянкунии касбии таълимгирандагони литсей» унвон шудааст, қайд гардидааст, ки дар рушди иқтисоди бозорӣ, ки он доираи васеи сифатҳои касбиро талаб мекунад, омода намудани мутахассисони ба бозори рақобатпазири меҳнат масъалаи аввалиндараҷа ҳисоб меёбад.

Қисмати сеюми боби мазкур «Асосҳои муайянсозии дараҷаи донишҳои иқтисодии хонандагону донишҷӯён дар раванди таълими муттасил» ном дошта, дар он маълумотҳо оид ба тарзи муайян намудани сатҳи донишазҳудкунии хонандагони литсей ва донишҷӯёни соли аввали донишгоҳ оварда шудаанд. Қайд гардидааст, ки дар ҷамъбасти чоряки аввали зинаи якуми таҳсилот (литсей) ва марҳилаи аввали соли таҳсили донишгоҳ натиҷаҳои азҳуднамудаи ҳам хонандагон ва ҳам донишҷӯён санҷида мешаванд.

Дар боби дуюми диссертатсия — **«Мазмуни таълими иқтисодии хонандагону донишҷӯён бодарназардошти амалисозии робитаҳои муттасилӣ дар зинаҳои литсей-донишгоҳ»** роҳи усулҳои амалисозии

ҳамкориҳои байни литсей ва донишгоҳ ва доир ба ташкили босифати таълим дар зинаҳои таҳсилот маълумотҳо оварда шудааст.

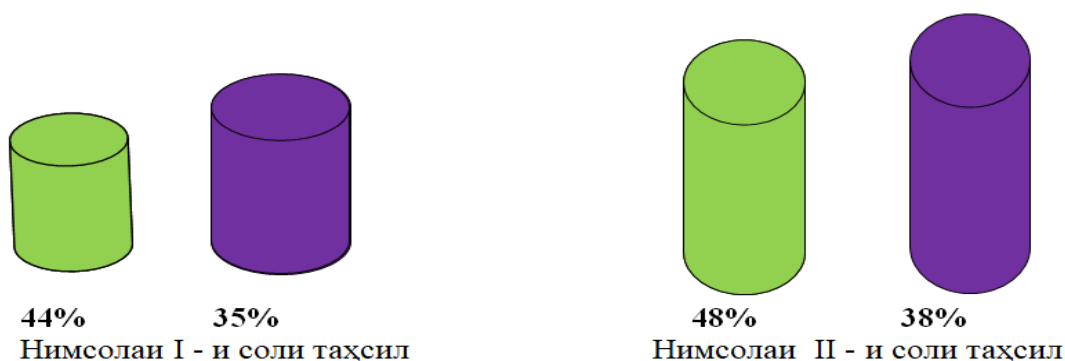
Дар қисмати якуми боби дуюм «Тартиби ташкили фаъолияти кормандони зинаҳои таҳсилот ва нақши онҳо дар тағири сифати таълим» –тарзи бароҳмонии фаъолияти кормандон дар раванди таълими муттасилии нишон дода шудааст. Қайд гардидааст, ки раванди натиҷаи муайян ва қонеъкунандадошта раванди мусоид барои таълим арзёбӣ мегардад ва бо мавҷуд будани муттасилии доимоамалкунанда натиҷаҳои мусбат хоҳад гузошт.

Дар қисмати дуюми боби дуюми диссертатсия, ки «Методикаи ташкили таълими иқтисодӣ бо хонандагону донишҷӯён дар зинаҳои таҳсилот» ном дорад, оварда шудааст, ки омили ташаккулдиҳандаи ин тарзи бароҳмонии таълим дар байни муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва олии касбӣ маҷмуи барномаҳои таълимию методӣ буда, ҳамчун як ҷузъи таркибии таҳсилоти давомдори иқтисодӣ мебошад.

Қисмати сеюми боби дуюм «Асосҳои педагогии натиҷагирӣ аз раванди таълими муттасил ва озмоишҳои таҳқиқотӣ» унвон гардида, дар он аз ҷумла, қайд гардидааст, ки сифати таълим категорияи иҷтимоӣ буда, ҳолат ва самарайи раванди таълимро дар рушди иқтисодиёти ҷомеа ифода менамояд.

Дар охири қисмати сеюми боби дуюм натиҷаҳои озмоишҳои таҳқиқотӣ дар диаграммаҳо нишон дода шуда, тағири сифати таълим дар зинаҳои таҳсилот бо маълумотҳо асоснок карда нишон дода шудаанд.

Диаграммаи 1. Сифатнокии дониши хонандагони дар соли таҳсили 2020-2021

Сутуни аввал фоидаи ҷамъбасти баҳои нимсола

Сутуни дуюм фоидаи пурсиши аввал доир ба интихоби касбҳои иқтисодӣ.

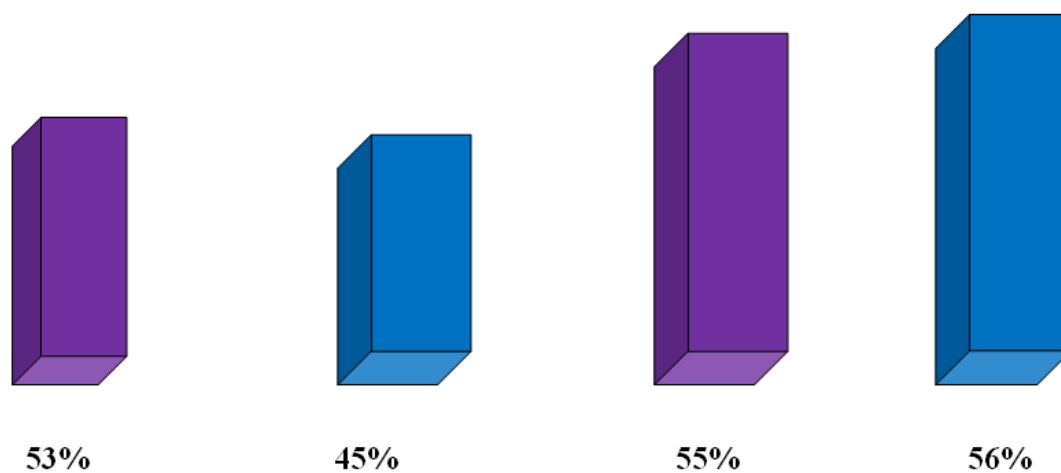
Диаграммаи 2. Сифатнокии дониши хонандагон дар солҳои таҳсили 2021 - 2022 аз ҷанни иқтисодиёт ва пурсишҳо доир ба интихоби касб дар дар

Сутуни аввал ҷанни сифатнокии баҳои нимсола

Сутуни дуюм ҷанни пурсиши аввал доир ба интихоби касбҳои иқтисодӣ.

Диаграммаи 3. Сифатнокии дониши хонандагон дар соли таҳсили 2022–2023 аз ҷанни иқтисодиёт дар Литсейи ДДТТ

Нимсолаи I - и соли таҳсил

Нимсолаи II - и соли таҳсил

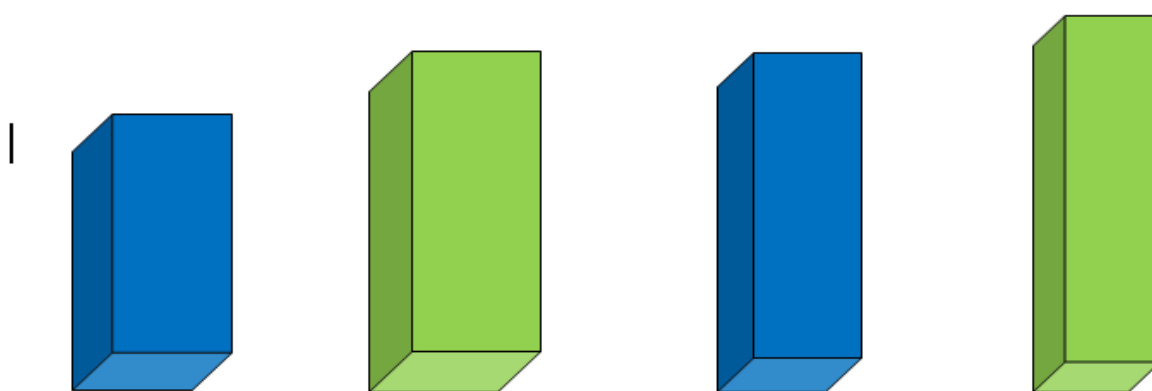
Сутуни аввал ҷанни ҷамъбасти баҳои нимсола

Сутуни дуюм ҷанни пурсиши аввал доир ба интихоби касбҳои иқтисодӣ

Ҷадвали 1. Нишондиҳандаҳои пешрафти хатмкунандагони литсейи донишгоҳи ДДТТ дар марҳилаҳои солҳои таҳсил

Раванди таълими муттасилӣ	Ҷоизаи сифатнокии дониш дар нимсолаи I	Ҷоизаи сифатнокии дониш дар нимсолаи II	Пурсиш доир ба интихоби касб дар нимсолаи I	Пурсиш доир ба интихоби касб дар нимсолаи II
Соли таҳсили 2020–2021	44%	48%	35%	38%
Соли таҳсили 2021–2022	49%	51%	42%	44%
Соли таҳсили 2022–2023	53%	55%	45%	56%

Диаграммаи 4. Натиҷаи санҷиши дониши хонандагони литсейи ДДТТ ва муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №49 - и ноҳияи Фирдавсӣ дар соли таҳсили 2022–2023

Нимсолаи I 53% Нимсолаи II 44% Нимсолаи I 55% Нимсолаи II 49%

Ҷадвали 2. Таҳлили муқоисавии шумораи аълохонҳо ва хубхонҳо дар таълими муттасилии фанни иқтисодиёт.

Солҳои таҳсил	Миқдори «5»	Миқдори «4 ва 5»
Соли таҳсили 2020-2021	4 хонанда	38 хонанда
Соли таҳсили 2021-2022	5 хонанда	37 хонанда
Соли таҳсили 2022-2023	7 хонанда	35 хонанда

Ҷадвали 3. Тағйирёбии шавқи хонандагон нисбат ба фанни иқтисодиёт

№ т/р	Татбиқи методи муттасилӣ	Ҳоҳиш доранд	номуайян	Ҳоҳиш надоранд
1	То истифодаи раванди муттасилӣ	15%	25%	60%
2	Баъди низоми муттасилӣ	45%	30%	25%

Ҷадвали №4 Нишондиҳандаҳои хатмкунандагони литсейи Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон аз фанни иқтисодиёт дар нимсолаи I - и соли таҳсили 2022-2023

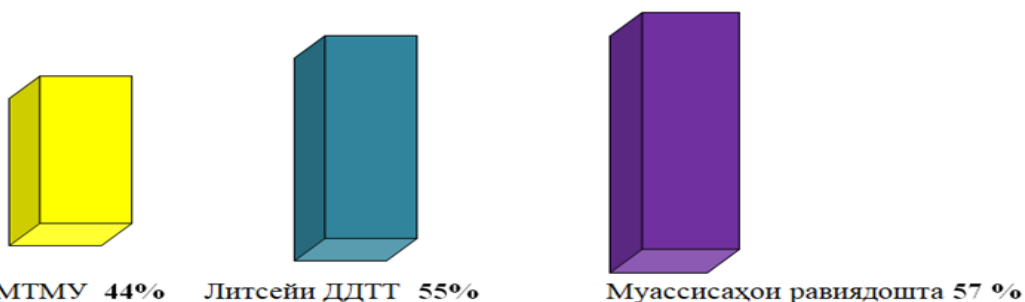
Синфҳо, омӯзгор.	Баҳон «5»	Баҳон «4»	Баҳон «3»	Баҳон «2»	Давомот	сифатнокӣ	Ҳамагӣ
Синфи 11«А», Султонов М.	6	14	4	–	100%	83,3%	24
Синфи 11 «Б» Раҳмонова М.	5	12	6	–	100%	73,9%	23
Ҷамъ 2 синф	11	26	10	Нест	100%	78,7%	47

Ҷадвали №5 Нишондиҳандаҳои хатмкунандагони литсейи Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон аз фанни иқтисодиёт дар нимсолаи II - и соли таҳсили 2022-2023

Синфҳо, омӯзгор.	Баҳон «5»	Баҳон «4»	Баҳон «3»	Баҳон «2»	Давомот	сифатнокӣ	Ҳамагӣ
Синфи 11«А», Султонов М.	7	15	2	Нест	100%	81%	24
Синфи 11 «Б» Раҳмонова М.	8	13	2	Нест	100%	90%	23
Ҷамъ	15	28	4	Нест	100%	91,5	47

Диаграммаи 5. Натиҷаи пешрафти дониши донишҷӯёни бахши аввали ДДТТ аз рӯи фанни иқтисодиёт

Дар ин диаграмма натиҷаи фаъолияти донишҷӯёне, ки хатмкунандагони собиқи литсейи ДДТТ, муассисаҳои равиядошта ва хатмкунандагони дигар намуди муассисаҳои таълимӣ мебошанд, нишон дода шудааст.

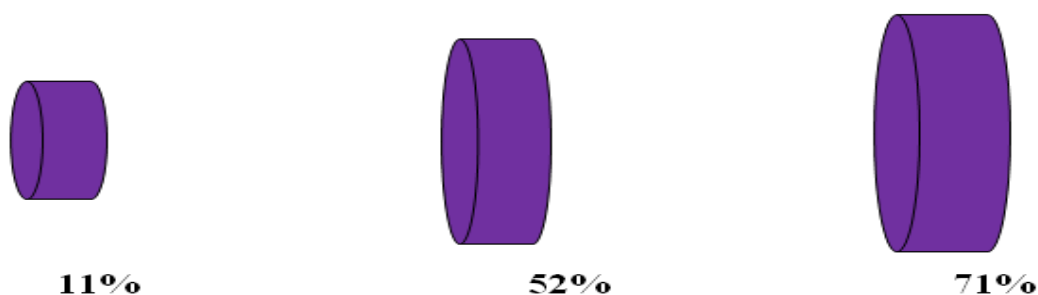
Дар бахши аввали Донишгоҳ, ки онро собиқ хатмкунандагони литсейи ДДТТ ва дигар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ҷумҳурии ташкил медиҳанд, аз рӯи санҷиши тестӣ чунин натиҷаҳо ро нишон медоданд: Аз муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ 44%, литсейи ДДТТ- 56% ва муассисаҳои равиядошта 57%.

Таҳлили маълумот оид ба тағйирот дар соҳаи ҳавасмандгардонӣ аз самаранокӣ нақшаҳои таълимӣ ва усулҳои таълимие, ки мо дар асоси муттасили таҳия кардаем, шаҳодат медиҳад.

Ҳавасмандӣ ин он маъноро дорад, ки хонандагони литсей ва донишчӯёни донишгоҳ дар баробари таълими иқтисодӣ гирифтанд, инчунин дар озмуну мусобиқаҳои мазмуни иқтисодӣ иштирок менамоянд ва зимни саёҳат ба корхонаҳои саноатӣ донишу малакаи худро васеъ мегардонанд. Илова бар он аз рӯйи барномаи муттасилӣ суҳбату дигар чорабиниҳои муфид барои ҷалби таълимгирандагон ба касбҳои иқтисодӣ бештар баргузор карда мешаванд.

Ҳангоми арзёбии соҳаи ҳавасмандӣ пас аз ба итмом расидани дарсҳо ва баъд аз омӯзиши тамоми курс аз ҷумла семинарҳо, саволномаҳо ва мусоҳибаи кӯтоҳ бо донишчӯён гузаронидем. Дар ин бобат маълумот дар диаграммаҳои 5 ва 6 нишон дода шудаанд..

Диаграммаи 6. Арзёбии ҳавасмандӣ, ки муносибати донишчӯёнро ба субъектҳои давраи иқтисодӣ дар оғози озмоиш муайян мекунад.

Аз ин нишондиҳандаҳо دیدан мумкин аст, ки дониши хонандагоне, ки дар аввали соли таҳсил нокифоя буда, шавқу ҳаваси омӯзиши фанни иқтисодиётро надоштанд, нисбат ба нишондиҳандаҳои ҷамъбастии сол фарқкунанда ба назар мерасанд.

Илова бар он دیدан мумкин аст, ки баъди омӯзиш бо роҳҳои инноватсионӣ ва дигар эҷодкорӣҳои нави таълимӣ натиҷаҳои таълимгирандагони дониши суҷдошта ба маротиба тағир ёфтааст ва гурӯҳи донишчӯён, ки дониши нокифояи иқтисодӣ дошта, зарурият надоштани омӯхтани фанни иқтисодиётро доштанд ва дар ин машғулиятҳо гурӯҳи манфири ташкил медоданд, ба таври назаррас коҳиш ёфтаанд.

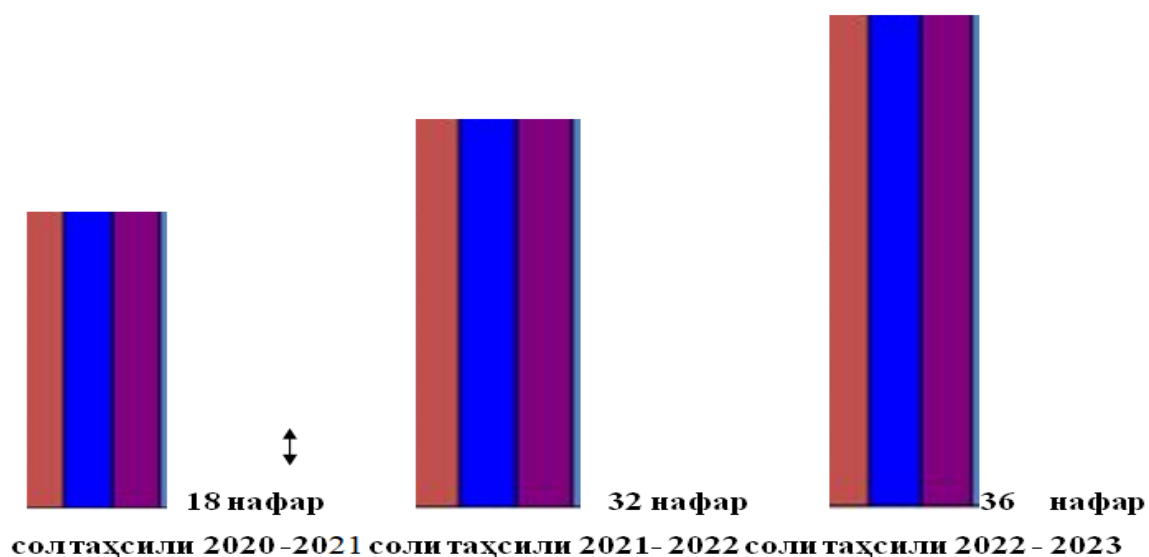
Ҷадвали 6 Муқоисаи миқдори хатмкунандагони литсейи донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, ки ба донишгоҳҳои иқтисодӣ дохил шудаанд.

Син фҳо	Соли таҳсили 2021-2022			Соли таҳсили 2022 – 2023		
№ т/р	Номи донишгоҳ	Дохи л шуда	Факулта и	Номи донишгоҳ	Дохил шудаанд	Факултаи иқтисодӣ

		анд	иқтисодӣ			
1	Донишгоҳи миллии Тоҷикистон	4	4	Донишгоҳи миллии Тоҷикистон	6	4
2	Донишгоҳи славянии Тоҷикистону Россия	3	3	Донишгоҳи славянии Тоҷикистон у Россия	3	2
3	Донишгоҳи техникии ба номи академик М.Осимӣ	2	2	Донишгоҳи техникии ба номи академик М.Осимӣ	3	2
4	Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон	3	2	Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон	3	3
5	Донишгоҳи давлатии технологии Тоҷикистон	3	2	Донишгоҳи давлатии технологии Тоҷикистон	3	3
6	Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон	—	—	Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон	2	1
7	Донишгоҳи иқтисодии Тоҷикистон	2	2	Донишгоҳи иқтисодии Тоҷикистон	3	3
8	Донишгоҳи давлатии шаҳри Кулоб	3	3	Донишгоҳи давлатии шаҳри Кулоб	2	1
9	Донишгоҳи далатии бизнес ва политикаи шаҳри Хучанд	2	2	Донишгоҳи далатии бизнес ва политикаи шаҳри Хучанд	1	1
10	Академияи идоракунии назди Президенти Ҷумҳурии	1	2	Академияи идоракунии назди Президенти Ҷумҳурии	1	1

	Тоҷикистон			Тоҷикистон		
11	Донишкадаи соҳибкорӣ ва хизмат	4	4	Донишкадаи соҳибкорӣ ва хизмат	4	4
12	Донишкадаи энергетикӣ шаҳри Бохтар	3	3	Донишкадаи энергетикӣ шаҳри Бохтар	3	3
13	Донишгоҳи давлатӣ шаҳри Хоруғ	2	2	Донишгоҳи давлатӣ шаҳри Хоруғ	4	3
14	Ба дигар донишгоҳу донишкадаҳои ғайри иқтисодӣ	10		Ба дигар донишгоҳу донишкадаҳои ғайри иқтисодӣ	8	
15	Ба истеҳсолот	7		Ба истеҳсолот	5	
ҷамъ	49	32	65,3 %	41	45	63 %

Диаграммаи 7. Тағйирёбии миқдори хатмкунандагони литсейи ДДТТ, ки ба донишгоҳҳои олии иқтисодӣ дохил шудаанд.

ХУЛОСАҲОИ УМУМӢ

Ба роҳ мондани ташкили таълими фан бо роҳҳои наву муосир бо ҳамкорӣ дар зинаҳои таҳсилот натиҷаҳои самарабашро медиҳад. Ҷиҳати ноил гардидан ба ин натиҷаҳо таҳияҳои дурусти нақшаҳои таълимиро, ки фарогири машғулиятҳои назариявӣ ва ҳам амалиро дар зинаҳои ду муассисаҳои таълимӣ мебошанд, таҳия кардан лозим меояд.

Дар баробари ин, дар Шуроҳои илмӣ Донишгоҳ таҳлил намудани натиҷаҳои бадастомадаи озмоишҳо оид ба сатҳи дониш ва омодашавии касбазҳудкунии хонандагон ба нақша гирифта шудааст. Ин низ тадбири наво ба ҳисоб меравад, ки дар ду муассиса барои омодашавии мутахассисони оянда ҳамкориро вусъат медиҳад.

Ҷоннок намудани ҳамкориҳои кормандони зинаҳои таҳсилот барои боз ҳам зиёд гардидани шавқу ҳаваси хонандагони литсей барои омӯзиши фанни иқтисодиёт ва ба баланд гардидани сифати дарси омӯзгори ин фан мусоидат хоҳад намуд. Илова бар он, ҳамкориҳои кормандони ду муассиса барои бартараф намудани мушкилиҳо ва расонидани тавсияҳои методӣ зарур ва муҳим ба ҳисоб меравад.

Бо мақсади фаъол гардонидани машғулиятҳо бо таълимгирандагон санҷишҳо ба монанди дараҷаи ҷаҳонбинӣ, суръати ҷавобгардонӣ, ташкил карда тавонистани бозиҳои мазмуни иқтисодидошта, зуд дарк намудани ҳалли масъалаҳои бамиёномада, дараҷаи инкишофи донишазҳудкунии онҳо гузаронида шуданд.

Хулосаи муҳим он аст, ки усули нав дар таълими фанни иқтисодиёт барои хатмкунандагони низоми литсей-донишгоҳ ҷиҳати интиҳоби касб ва омодагӣ ба онро дар солҳои минбаъда низ таъмин хоҳад кард. Ҳамаи тадбирҳои дар боло зикршуда имкон доданд, ки хатмкардагони литсей аз ҷиҳати дониш ва таҷриба аз дигар муассисаҳои таълимӣ бартарии зиёд гиранд.

Ҳамкориҳои кормандони ин ду зинаҳои муассисаи таълимӣ ба воситаи корҳои илмӣ амалӣ ва истифодаи усулҳои муосири дарс боиси баланд шудани сифати дониши таълимгирандагон, инчунин сатҳи касбии муаллимони литсейҳо ва муассисаҳои таҳсилоти олӣ гардид.

Аз таҳқиқотҳои гузаронида шуда, мо чунин натиҷаҳо баровардем:

1. Дар хонандагон таваҷҷуҳи зиёд нисбати фанни иқтисодиёт зиёд шуда, дараҷаи донишазҳудкуниашон беҳтар гардид.

2. Шумораи хонандагоне, ки касбҳои самти иқтисодидоштаро интиҳоб кардаанд, афзоиш ёфта, омодагиашон ба як самт беҳтар гардид.

3. Камбудӣ ва норасоӣҳо, ки дар омода намудани хатмкунандагони литсей барои ноил гардидан ба ҳадафҳо ҷой доштанд, бартараф карда шуданд, яъне дар анҷоми соли таҳсил ҳамаи хатмкардагони литсей касбҳои худро бо пуррагӣ ва омодагӣ интиҳоб карда буданд.

4. Дар байни кормандони зинаҳои таҳсилот ҳамкориҳо ҷиҳати ташкилу баргузор намудани дарсҳои кушод, мусобиқаҳои саволу ҷавоб, озмунҳои шавқовари мазмуни иқтисодидошта, ташкили саёҳатҳо ба

корхонаҳои саноатии шаҳри Душанбе ва гирду атрофи он ва дигар чорабиниҳои аз рӯи барнома банақшагирифташуда, амалӣ карда шуданд.

5. Таҳлили педагогӣ, психологӣ ва методии фаъолияти таълимии хонандагон аз ҷониби муаллиф имкон дод, ки баъзе паҳлуҳои норавшани усулҳои корбарӣ бо хатмкунандагон ва омодакунии онҳо ба зинаҳои баъдии таҳсилот ошкор ва имконияти самаранокии таълими инкишофёбанда таъмин сохта шавад.

6. Мушоҳидаҳои давраи таҳқиқот нишон доданд, ки ташкили дарсҳои мазмуни иқтисодидошта дар синфҳои ибтидоӣ амри воқеист, зеро онҳо ба муттасилии таълими фанни иқтисодиёт дар зинаҳои баъдӣ замина хоҳанд гузошт.

7. Ҳангоми озмоишҳо мо муайян сохтем, ки дар раванди муттасилии таълим дар синфҳои хатмкунандаи Литсейи донишгоҳи тиҷорат сафи хатмкунандагоне, ки соҳаи иқтисодиётро интихоб намуда, ба донишгоҳу донишкадаҳои олии иқтисодӣ хоҳиши дохил шудан доранд, хеле афзоиш ёфтааст. Ин натиҷаҳо дар ҷадвали боби 2-и диссертатсия нишон дода шудаанд.

8. Натиҷаи бадастовардаи аз ҳама муҳим он аст, ки дар раванди муттасилӣ меъёри баҳои хонанда риоя карда шавад, зеро ҳуди низоми мавҷуда хонандаро водор месозад, ки дар ҷӯстучӯи илм ва омузиши он фаъл бошад. Меъёрҳои баҳодиҳии омодагии иқтисодии донишҷӯён, боназардошти давомнокии омӯзиш ба рақобатпазирии дониш ва малака, аҳаммияти шахсӣ ва иҷтимоии онҳо асос ёфта, меъёри азхудкунии дониш ва ташаккули малакаро дар бар мегирад. Диаграммаҳои дар боби 2 нишон-додашуда натиҷаҳои баёншударо тасдиқ менамоянд.

9. Низоми муттасилӣ ҳамкориҳои муассисаҳои таълимиро бо падару модарони хонандагону донишҷӯён ва аҳли ҷомеа тақвият бахшида, самаранокии таълимиро таъмин менамояд. Ҳамон вақт шогирдони мо соҳиби сатҳи баланди касбӣ, эҷодкорӣ, ихтироъкорӣ, навоарӣ мегарданд, ки агар ин касби интихобнамударо бо кумаку тавсияҳои роҳнамунсози омӯзгорон, падару модарон дар ҳар як зинаи таҳсилот бо дониш ва таҷрибаи мукамал ҷамъбаст намоянд. Ин равандро танҳо бо роҳандозии таълими муттасил метавонем, амалӣ намоем.

Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот:

Ҳамкориҳои байни зинаҳои таҳсилот, алалхусус литсейҳо ва муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ тақвият дода шавад.

2. Барномаи нави таълимии фарогири ҷалби хонандагони синфҳои болоии литсейҳо ба иштирок дар чорабиниҳои беруназдарсии донишҷӯёни муассисаҳои олии касбӣ таҳия карда шавад.

3. Ташкили маҳфили дохилилитсейии «Ёрӣ ба дохилшавандагони мактабҳои олий» ба нақша гирифта шавад, ки мазмуни чорабиниҳои он шиносӣ бо ҳаёти донишҷӯ бояд бошад.

4. Дар барномаи таълимии литсейҳо ворид намудани мавзуҳо оид ба таҳияи презентатсияҳо аз ҷониби хонандагони синфҳои болоӣ доир ба омӯзиши дигаргуниҳои иқтисодӣ дар кишвар.

5. Таъмини мунтазами хонандагон дар машғулиятҳо бо иштироки омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ. Шиносоӣ ба натиҷаи арзёбии сифати дониши донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, тарзҳои омодагӣ, давомнокӣ ва қоидаҳои ҷамъбасти марҳилаҳои таҳсил.

6. Ҷалби омӯзгорон барои иштирок дар семинарҳои ҷумҳуриявӣ, шаҳрӣ ва байналмилалӣ роҷеъ ба баланд бардоштани маҳорати касбӣ, фарҳангӣ ва эҷодкорӣ.

7. Дар барномаи таълимӣ дохил намудани мавзуҳо аз осори иқтисодии мутафаккирони форсу тоҷик ва аҳаммияти онҳо дар рушди илми иқтисодиёт;

8. Омӯхтан ва ба низом даровардани ҳуҷҷатҳои педагогӣ ва таълимӣ–методӣ (барномаҳо оиди рушди муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ, миёна ва олии касбӣ, барномаҳои таълимӣ, барномаҳои корӣ) бо мақсади муайян кардани мавҷудияти ҳамкорӣ дар муттасилии таълим ва технологияи пешрафтаи педагогӣ;

9. Таъсиси воҳидҳои корӣ дар донишгоҳ ҷиҳати қабул ва интиҳоби мутахассисон, назорат, таҳлил ва ташкили раванди таълими муттасил дар зинаҳои литсей ва донишгоҳ;

10. Давра ба давра, аз синфи v сар карда дар шакли истифодаи озмуну мусобиқаҳо ва машғулиятҳои ҷабҳаи иқтисодидошта ба роҳ мондани таълими фанни иқтисодиёт.

Мундариҷаи асосии диссертатсия дар маҷмуа ва маҷаллаҳои зерини муаллиф инъикос шудаанд:

1. Мақолаҳо дар маҷаллаҳои бонуфузе, ки Комиссияи олии аттестатсионии Вазорати таҳсилоти олии Федератсияи Русия ва Комиссияи олии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия додаанд.

[1-М] Гулмаҳмадов С., Преподавание экономики в современной школе [Матн] / С. Гулмаҳмадов // Вестник Таджикского национального университета, сер. Естественных наук, - Душанбе: Сино, - 2017. – №3/3. – С. 184-187.

[2-М] Гулмаҳмадов С., Каримова И. Х. Способы организации контроля за качеством успеваемости учащихся общеобразовательных школ [Матн] // Вестник Таджикского национального университета, сер. Естественных наук, - Душанбе: Сино, - 2017. – №3/7. Ч.П.– С. 188-190.

[3-М] Гулмаҳмадов С., Раджабов У. Х. Самостоятельная деятельность учащихся, направленная на экономическое образование, обеспечивающее преемственность “школа - вуз” [Матн] // Вестник Таджикского национального университета, сер. Естественных наук, - Душанбе: Сино, - 2019. – №6. – С. 286-291.

[4-М] Гулмаҳмадов С., Раджабов У. Х. Истифодаи бозиҳои математикии мазмуни иқтисодидошта дар синфҳои ибтидоӣ – омили таъмини муттасилии байни зинаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва умумии асосӣ / С. Гулмаҳмадов, Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Серияи 2. Педагогика ва психология, назария ва методикаи таълим, №3 (3), - 2020. – С. 44 – 50.

[5-М] Гулмаҳмадов С., Истифодаи осори иқтисодии мутафаккирони тоҷику форс дар раванди таълими муттасили байни литсей ва муассисаи таҳсилоти олии касбӣ / С. Гулмаҳмадов // Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, №2 (39), - 2021. – С. 117 - 123. (Использование экономических трудов таджикско-персидских мыслителей в процессе непрерывного образования между лицеем и высшим профессиональным учебным заведением / С. Гулмаҳмадов // Вестник Академии образования Таджикистана)

2. Мақола ва маводи дар дигар нашрияҳо батабърасида:

[6- М] Гулмаҳмадов С., Раджабов У. Х. Экономическое образование школьников при изучении математики и физики, обеспечивающее преемственность их деятельности в вузе [Матн] / С. Гулмаҳмадов, У. Х. Раджабов // Материалы республиканской научно – практической конференции “Современные проблемы развития естественно – математических наук в Республике Таджикистан” Душанбе: ТГПУ им. С. Айни, - 2019. – С. 196-199.

[7-М] Гулмаҳмадов С., Меомӯзем, то биомӯзонем. Андешаҳо атрофи таълими фанни геометрия [Матн] / С. Гулмаҳмадов // Ҳафтаномаи “Омӯзгор”, №04, - 2021. – С. 4. (Мы учимся учиться. Размышления об обучении геометрии. Еженедельник “Омӯзгор” (Учитель))

[8-М] Гулмаҳмадов С., Чайнворди математикӣ [Матн] / С. Гулмаҳмадов // Ҳафтаномаи “Омӯзгор”, №4, - 2021. – С. 7. (Математический чайнворд. Еженедельник “Омӯзгор” (Учитель)).

[9-М] Гулмаҳмадов С., Тарзи ташкилу баргузории санҷишҳои дохилии муассисаҳои таълимӣ ва таҳлили фаъолияти омӯзгорону хонандагон [Матн] / С. Гулмаҳмадов // Маҷаллаи “Масъалаҳои маориф”, - №4, - 2015. – С. 90 - 97. (Способ организации и проведения внутреннего тестирования образовательных учреждений и анализа деятельности преподавателей и учащихся [Текст] / С. Гулмаҳмедов // Журнал «Вопросы образования»)

[10- М] Гулмаҳмадов С., Султонов М. Савол ва масъалаҳои мантиқӣ [Матн] / С. Гулмаҳмадов, М. Султонов, воситаи таълимии ёрирасон, - 2015. – 60 с. (Логические вопросы и задачи. Вспомогательные средства обучения)

[11-М] Гулмаҳмадов С., Ниёзбекова Г. А., Мирзоева С. Р. Взаимосвязь организации игровых технологий на уроках информатики и русского языка [Матн] / С. Гулмаҳмадов, Г. А. Ниёзбекова, С. Р. Мирзоева, Научно – практическая конференция “Применение инновационных технологий в преподавании математических дисциплин в школе и в вузе”, - Борисоглебск, БФ ФГБОУ ВПО “Воронежский государственный университет”, - 2015. – С. 29 – 34.

[12-М] Гулмаҳмадов С., Ниёзбекова Г, Абдуллоева Л. Озмуну мусобиқаҳои беруназсинфӣ омили беҳтар намудани савияи дониши хонандагон [Матн] / С. Гулмаҳмадов, Г, Ниёзбекова, Л. Абдуллоева, - 2016. – 17с. (Внеклассные олимпиады – фактор повышения уровня знаний учащихся).

[13-М] Гулмаҳмадов С., Абдурахмонова М. Бозиҳои математикӣ ва ҷанбаи математикидошта бо хонандагони синфҳои ибтидоӣ. Аҳамияти онҳо дар ташаккули фикрронии онҳо [Матн] / С. Гулмаҳмадов, конференсияи илмӣ– амалӣ дар мавзӯи “Мушкилоти муосири рушди илмҳои табиӣ – риёзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, - 2019, - 20с.

(Математические игры и игры с математической составляющей с учениками младших классов. Их значение в формировании их мышления [Текст] / С. Гулмаҳмадов, научно-практическая конференция на тему «Современные проблемы развития естественных и математических наук в Республике Таджикистан»)

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН
ИНСТИТУТ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМЕНИ АБДУРАХМОНА
ДЖАМИ АКАДЕМИИ ОБРАЗОВАНИЯ ТАДЖИКИСТАНА**

На правах рукописи

**УДК: 330: 373+378
ББК: 65.5 :74.200+74.58
Г- 80**

ГУЛМАХМАДОВ САЛОХИДДИН

**НЕПРЕРЫВНОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ НА УРОВНЕ
ЛИЦЕЙ–ВУЗ, ЕГО СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ**

**АВТОРЕФЕРАТ
диссертации на соискание ученой степени кандидата
педагогических наук по специальности 13.00.01 - Общая
педагогика, история педагогики и образования**

ДУШАНБЕ – 2025

Диссертация выполнена в Институте развития образования имени Абдурахмана Джами Академии образования Таджикистана.

Научный руководитель: **Каримова Ирина Холовна** - доктор педагогических наук, академик, вице-президент Академии образования Таджикистана

**Официальные
оппоненты:**

Нугмонов Мансур – доктор педагогических наук, профессор кафедры методики преподавания математики Таджикского государственного педагогического университета им. С. Айни

Кодирова Бунавшамох Азизуллоевна – кандидат педагогических наук, дотсент кафедры русского языка Международного университета туризма и предпринимательство Таджикистана

Ведущее учреждение: **Дангаринский государственный университет**

Защита диссертации состоится 4 апреля 2025 года, в 15⁰⁰ часов в диссертационном совете 6D.KOA-077 при Академии образования Таджикистана (734024, тел.: 227-23-40, Республика Таджикистан, город Душанбе, ул.А. Адхамова, 11/2).

С диссертацией и её авторефератом можно ознакомиться в библиотеке и на сайте Академии образования Таджикистана (<http://www.att.tj>)

Автореферат разослан «_____» _____ 2025 г.

**Учёный секретарь
диссертационного совета,
кандидат педагогических наук**

Б. Мухиддинзода

ВВЕДЕНИЕ

Актуальность темы исследования. Необходимость реформ в сфере образования обусловили изменения в различных отраслях народного хозяйства и переход к новым социально-экономическим отношениям в Республике Таджикистан. В последние годы Правительство Республики создало оптимальные условия для обучения студентов всех учебных заведений.

В настоящее время уровень заинтересованности граждан страны, в особенности подростков и молодёжи, в науке и её исследованиях значительно увеличился. Для подготовки специалистов, конкурентоспособных на рынке труда, и внесения вклада в развитие экономической и социальной стабильности Таджикистана, необходимо использовать имеющиеся возможности и внедрять новые современные формы образования. На этом этапе в развитие экономики страны смогут внести свой вклад только опытные специалисты с глубокими знаниями.

Цели, поставленные государством, заключаются в удовлетворении потребности общества в высококвалифицированных специалистах, в развитии у них творческого мышления, обладающего способностью к самообучению. Правильная организация связей между работниками разного уровня образования и играет ключевую роль в повышении качества образования школьников и студентов в подготовке высококвалифицированных кадров.

Значение и актуальность данного вопроса отражены в нормативных документах образования, а также признаются чрезвычайно важными необходимостью обеспечения непрерывности образования в соответствии с современными требованиями, его значимость в подготовке специалистов к конкурентоспособному трудоустройству на рынке труда

Конституция Республики Таджикистан, Закон Республики Таджикистан «Об образовании», Национальная концепция образования Республики Таджикистан, Государственный стандарт общего среднего образования в соответствии с современными социально-экономическими условиями и прогрессом экономики обеспечивают широкие возможности и благоприятные условия для изучения различных предметов, особенно экономических наук.

Концепция непрерывного образования в Республике Таджикистан на 2017-2023 годы, утверждённая постановлением Правительства Республики Таджикистан от 25.01.2017 г. №28, способствует обучению граждан страны на протяжении всей жизни и обеспечивает непрерывность образования на всех уровнях образования.

Степень изученности научной темы. Данная диссертационная работа посвящена одному из наименее изученных вопросов образования о методике непрерывного обучения. Именно с этой точки зрения анализировалась и изучалась научно-методическая, педагогическая, психологическая, научно-учебная литература, относящаяся к теме непрерывности образования. Следует отметить, что в исследованиях

отечественных и зарубежных учёных о непрерывности образования отмечают некоторые проблемы и разногласия, возникающие при его организации в образовательных учреждениях. В связи с этим, особое внимание мы уделили изучению и анализу исследований учёных, обращающих внимание на непрерывность образования.

В решении этой проблемы особое место занимает эффективное использование исследований зарубежных учёных. Непрерывность образования рассматривалась в работах К.Д., Ушинского, Я.А. Коменского, А. Дистервега, И.Г. Песталоцци. Учёные высказали своё мнение по всем аспектам непрерывности образования. Например: О.И. Донина, С.В. Козин, Т.С. Комарова, В.Я. Лыкова, Л.А. Парамонова считают важным обеспечение непрерывности образования в связи с тем, что этот вид образования реализуется во взаимодействии и координации перспектив, целей, задач, пересмотре методов, средств и организации образования на всех ступенях образования.

Видные учёные, таких как Ю.К. Бабанский, В.В. Краевский, П.С. Лернер, А.А. Леонтьев, А.М. Новиков, С.Н. Чистякова, А.В. Хуторской, Г.И. Щукина и другие обращали внимание на обучение выпускников, как довузовскую ступень образования. Ведь именно в этот период определяются все знания, умения и таланты будущих специалистов.

Проблема интеграции учреждений общего среднего и высшего профессионального образования нашли отражение в работах Н. К. Крупской, А.В. Луначарского, А.С. Макаренко, С. Т. Шацкого и других.

Таджикские учёные также освещали вопрос непрерывности образования. Исоматов Б., Мирбобоев Р., Нугманов М, Саидмурадов М., Каримзода О., Акилов Н., Раззаков А.А., Исрофилниё Ш., Максудов Б., Акрами З., Курбанов Б. и другие учёные представили сведения о великих трудах и достижениях средневековых персидско-таджикских мыслителей, экономических знаниях и опыте таджикского народа, считают важным и необходимым непрерывно пополнять знания в области экономики.

Отечественные учёные страны - Каримова И.Х., Усмонова Г.Д., Хабибов С.Н., Исоматов Б., Мирбобоев Р. в своих работах высказали мнения о взаимосвязи между ступенями образования.

Проблема исследования:

- изучение и анализ литературы с целью поиска методологических основ непрерывности обучения в преподавании экономики;
- анализ педагогических и психологических исследований специалистов;
- анализ критериев оценивания на уровнях образования;
- планирование учебных экспериментов и анализ их результатов;
- предложение непрерывной модели образовательного процесса по ступеням образования.

Связь исследования с научными программами и темами. Диссертационное исследование выполнено в рамках реализации Концепции непрерывного образования в Республике Таджикистан на 2017-

2023 годы, принятой постановлением Правительства Республики Таджикистан от 25 января 2017 года №28.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель исследования:

В данном исследовании основной целью была реализация метода непрерывного образования, поскольку он рассматривается как фактор развития, повышения качества знаний обучающихся. Пути и методы повышения качества знаний школьников и студентов считается основным направлением работы специалистов данной области, поэтому мы сочли необходимым исследовать эту тему, которая ещё не проводилась в сфере образования.

Задачи исследования:

1. Изучение и поиск научных источников, которые наряду с анализом и исследованием содержат также педагогические и методические идеи и рекомендации;

2. Изучение и использование отдельных работ средневековых персидско-таджикских учёных, имеющих экономический аспект и давших рекомендации по воспитанию подростков и юношества, не приведённые в других источниках;

3. Исследовать, проанализировать и предложить правильную организацию взаимодействия педагогов общеобразовательных учреждений среднего образования (лицеев, гимназий, колледжей) и ступеней высшего профессионального образования;

4. Изучение и поиск методов работы с обучающимися на ступенях образования, изучение факторов и методов укрепления непрерывности образования;

Объект исследования: непрерывный процесс обучения в деятельности лица и учреждения высшего профессионального образования и подготовка конкурентоспособных на рынке труда специалистов.

Гипотеза исследования:

1. Деятельность в едином процессе позволяет обеспечить обучающихся высокими экономическими знаниями и достижение ими значимых результатов в образовании, облегчить сотрудничество преподавателей в решении вопросов, возникающих в области экономического образования.

2. Организация непрерывности образования между лицами и высшими профессиональными образовательными учреждениями будет действенным тогда, когда будет осуществлять поэтапно подготовки будущих специалистов на необходимом уровне, что даст возможность учащимся полностью освоить учебную программу на каждом уровне образования и перейти на следующий уровень с удовлетворительной подготовкой.

3. Достижение непрерывности экономического образования создаёт постоянную связь между учителями различных предметов, учителями школ и преподавателями средних специальных учебных заведений и высших учебных заведений.

4. Профессиональная подготовка учащихся при реализации различных взаимосвязанных и адаптированных способов организации преемственности между лицеем и университетом позволяют изучить повышение уровня знаний учащихся на каждой ступени с учетом социально-экономического развития и потребностей общества.

Этапы исследования: Исследование проводилось в три этапа:

Первый этап (2020-2021) – подготовительный. Этот этап был посвящён выбору темы, сбору методической литературы, используемой в ходе исследования, изучению психолого-педагогической литературы, периодических изданий с целью обоснования темы исследования. Кроме того, был проведён опрос учащихся и специалистов, который позволил определить вопросы, требующие решения, цели, гипотезы исследования и пути их решения.

Второй этап (2021-2022) – исследовательско-аналитический. На данном этапе были определены организационно-педагогические условия, влияющие на развитие экономического образования. Проведён анализ педагогико-психологической литературы, включающий работы зарубежных и отечественных учёных; выявлены проблемы и недостатки, препятствующие реализации непрерывного образования. Проведена диагностика, позволяющая определить основу формирования основных профессиональных компетенций учащихся, личностных качеств и ценностных ориентаций.

Был проведен анализ работ средневековых персидско-таджикских ученых и мыслителей, решено накопить богатый экономический опыт, сделать преподавание экономического предмета интересным и привлекательным, издать методическую литературу и учебные пособия. Также подготовлены рекомендации по включению изучения экономической истории нашего народа в учебные программы лицеев и университетов;

Третий этап (2022-2023) – обще-статистическая обработка результатов исследований и экспериментов.

Подготовлена таблица результатов проведённых экспериментов, которые показывают эффективность организации непрерывного образования.

Составлена таблица изменения уровня знаний выпускников Лицея Таджикского государственного университета коммерции по предмету экономика за три года обучения.

Подготовлена таблица изменений ряда выпускников, поступивших в высшие профессиональные экономические вузы за последние два учебных года.

Составлен график участия выпускников лицея в лабораториях вузов.

Была разработана программа реализации непрерывного образования, в которую также были включены экспериментальные испытания с целью применения теоретических знаний на практике.

Был разработан организационно-педагогический план по совершенствованию подготовки будущих специалистов в области

экономического образования и включён в учебный план лицея Таджикского государственного университета коммерции.

На данном этапе также было продолжено издание научных статей, было обсуждение диссертации на кафедре методики преподавания математики Таджикского государственного педагогического университета им С. Айни и Таджикского коммерческого университета.

Теоретико-методологическую основу исследования составляют:

Документы, связанные с реализацией Закона Республики Таджикистан «Об образовании», нормативно-правовые акты, научно-методические программы по организации дополнительного образования, труды отечественных и зарубежных учёных и их применение в процессе экономического образования и развития экономических знаний лицеистов и студентов, исследования таджикских учёных для организации плодотворного сотрудничества специалистов на уровне образования, образовательные программы, учебно-методическая литература, вспомогательные средства обучения на уровне лицей-вуз для организации процесса непрерывного образования.

Источники информации: Научно-методическая литература и труды средневековых ученых Средней Азии, отечественных и зарубежных ученых по вопросам непрерывности образования, Закон Республики Таджикистан «Об образовании», Государственный стандарт образования в Республике Таджикистан, образовательные планы и программы, передовой опыт педагогов-новаторов общеобразовательных учреждений, лицеев, учебные программы и нормативно-правовые документы, информационные сети.

Эмпирические основы: Наблюдение за процессом преподавания экономики, изучение и использование передовых педагогических практик, в том числе ученых вузов, участие в международных семинарах, в том числе в городах Вене, Праге и Душанбе по теме «Разработка и внедрение структуры стабильного формирования предпринимательского мышления в России и Таджикистане», педагогическое наблюдение, беседы, встречи со студентами, проверка уровня знаний учащихся лицеев и вузов по предмету экономика с использованием эмпирических методов, осуществляется закрепление научных доказательств, полученных в результате научных испытаний, связанных с выбором профессии выпускниками средних школ, в том числе без подготовки и по рекомендации родителей или иных лиц. Изучение трудов средневековых персидско-таджикских ученых с целью совершенствования экономических знаний, изучение плана управления образовательным процессом в лицейской и университетской среде, которые являются этапами непрерывного образовательного процесса.

Экспериментальная база исследования: Исследование проводилось на базе Лицея при Таджикском государственном университете коммерции, Лицея при Институте предпринимательства и сервиса, Технического колледжа Технического университета имени академика М. Осими, Лицея №4 для одарённых учащихся г. Душанбе.

Научная новизна исследования:

1. Представлено планирование непрерывного процесса обучения экономике между лицеем и высшим профессиональным учебным заведением;

2. Подготовлены предложения по непрерывному экономическому образованию учащихся в системе лицей-университет.

3. Опубликованы научно-методические статьи, отражающие непрерывность образования с использованием исследований отечественных и зарубежных учёных.

4. При реализации положений диссертации будет налажено сотрудничество двух учебных заведений в подготовке опытных специалистов, обладающих высокими профессиональными знаниями и навыками.

5. Установлены критерии оценки уровня знаний учащихся и студентов при осуществлении непрерывного образования на уровнях образования, которые учитывают объём полученных знаний, активность, скорость усвоения знаний, правильность выполняемых действий, полную информацию об учащемся, возможность выполнения работы.

6. Определены сущность и содержание учебно-методических мероприятий на уровне лицей-университет.

7. Показаны наиболее оптимальные пути использования современных методов обучения, обеспечивающей преемственность в экономическом воспитании учащихся, организация уроков методом подсчёта очков, обсуждение решения экономических задач, организация игр на уроке, соблюдение компетенций и др. 8. Адаптированы к требованиям непрерывности образования учебно-методические документы лицей-университет. Поскольку они рассматриваются как важнейший компонент непрерывного экономического образования, они одновременно повышают качество знаний и профессиональную компетентность как учащихся, так и студентов.

Основные положения, выносимые на защиту:

1. Укрепление непрерывности образования между лицеем и университетом, не только закладывает основу для повышения качества образования различных уровней, но и играет одну из основных ролей в подготовке будущих специалистов.

2. В этом процессе у студента меняется отношение к науке и научным исследованиям, он приобретает опыт решения экономических задач и старается развивать высокие профессиональные навыки и умения.

3. Для повышения заинтересованности учащихся в группе они осваивают новые функции обучения и новый процесс – от обучения к самообучению.

4. Разработка образовательных программ создаёт благоприятные условия для организации сотрудничества между работниками разного

уровня образования и становится особым объектом изучения для изучения передового опыта молодых педагогов.

Теоретическая значимость исследования заключается в том, что в дальнейшем будет прозрачно определяться эффективность образования на каждой ступени образования, а также будут составляться планы работ по устранению имеющихся недостатков с участием специалистов, работающих в системе лицей–университет.

В учебно-методической деятельности на основе непрерывности можно осуществлять следующие виды деятельности:

- Подготовка и презентация новых образовательных программ перед началом учебных занятий на консультационных семинарах специалистов образовательных учреждений, работающих в действующей системе;
- Организация повышения квалификации преподавателей лицея через стажировку на кафедрах университета; поэтапный переход от лицея к методу теоретических и практических занятий в высшей школе;
- Обеспечение благоприятных условий для проведения экспериментальной работы, открытых занятий, использования активных методов обучения и современных технологий, организации научно-исследовательской работы со студентами;
- Определение единых критериев оценки знаний и умений обучающихся в обоих учебных заведениях.

Практическая значимость исследования: Результаты исследования могут быть использованы учителями:

- при преподавании учебной дисциплины экономики;
- при организации сотрудничества педагогов уровней образования с соблюдением непрерывности образования;
- при использовании предложенных методов для эффективного проведения уроков;
- при разработке методических учебных пособий, разработка образовательных программ, планов работы по экономическому образованию.

Результаты исследования могут помочь соискателя и докторантов для их научной работы.

Результаты работы могут стать пособием для учителей экономики общеобразовательных учреждений (лицеев);

Результаты исследования также могут быть использованы в качестве методического руководства по организации сотрудничества между работниками образовательных ступеней.

Степень достоверности результатов исследования: Научные достижения подкрепляются научной методологией, различной методической, психолого-педагогической литературой, различными источниками информации, обоснованием основных понятий, сущности непрерывного образования, использованием анализа и подтверждающих доказательств исследовательской работой, которые соответствуют цели, предмету и содержанию исследования.

Научные исследования, проведённые зарубежными и отечественными учёными, были внедрены в образовательный процесс учащихся и студентов, обучающихся по экономическим специальностям в системе лицей-вуз.

Соответствие диссертации паспорту научной специальности. Диссертация соответствует следующим пунктам паспорта научной специальности 13.00.01 – общая педагогика, история педагогика и образование: пункту 1 – «Методология педагогических исследований» (исследовательские подходы в развитии педагогической науки, их взаимосвязь и границы применимости; методы педагогических исследований), пункту 6 – «Концепция образования» (качество образования и технологии его оценки; инновационные процессы в образовании), пункту 7 – “Прикладная педагогика” (обобщение передового педагогического опыта; инновационное движение в образовании; опытно-экспериментальная деятельность образовательных учреждений).

Личный вклад соискателя учёной степени в исследование. Личный вклад диссертанта заключается в комплексном анализе проблемы исследования; в правильном изучении и анализе теоретических и практических исследований, в сборе и анализе материалов; в использовании ряда методов и методологий, связанных с предметом, целями и задачами исследования; в проведении экспериментальной работы и практического подтверждения положений научной работы в ходе эксперимента, в разработке экспериментальных материалов и анализе результатов исследования; в разработке и публикации научных статей, в участии в научных мероприятиях, конференциях и круглых столах, в обобщении полученных результатов, методических рекомендаций и разработке диссертационного исследования.

Апробация и внедрение результатов исследования: Результаты исследования и экспериментальной работы, теории, предложения и рекомендации опубликованы в научных рецензируемых изданиях, рекомендованных Высшей аттестационной комиссией при Президенте Республики Таджикистан, основное содержание диссертации были представлено, обсуждено и апробировано на практических семинарах учителей района Фирдавси города Душанбе, Ученом совете Государственного университета коммерции Таджикистана, научно-практических конференциях Таджикского государственного педагогического университета имени С. Айни.

Публикации по теме диссертации. Основные результаты диссертационного исследования отражают основное содержание исследования и отражены в 14 наименованиях научных статей, 6 из которых опубликованы в рецензируемых научных изданиях, рекомендованных ВАК при Президенте Республики Таджикистан, 3 - в сборниках материалов конференций и 5 - в других изданиях.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, двух глав, заключения, перечня использованной литературы, общий объем составляет 167 страниц компьютерного набора.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ ДИССЕРТАЦИИ

Во введении обоснованы актуальность темы диссертации, степень изученности исследования. Объект, предмет, цели, задачи, гипотеза исследования, описаны основные научные результаты, оценены достоверности, результаты исследования, личный вклад автора, основные положения, выносимые на защиту.

В первой главе **«Важность и необходимость непрерывного образования в повышении экономических знаний школьников и студентов и подготовке будущих специалистов»** а в первом её разделе: **«Непрерывность образования в педагогико-психологических исследованиях и анализе экономических трудов средневековых персидско-таджикских ученых»** приведены сведения о педагогико-психологических исследованиях отечественных и зарубежных учёных, связанных с непрерывностью образования, её ролью в подготовке будущих специалистов, формами и методами обучения на уровнях образования.

Во втором разделе первой главы, который озаглавлен **«Сущность непрерывного экономического образования в усвоении знаний и профессиональном самоопределении лицейцев»**, излагается, что в условиях развития рыночной экономики, требующей широкого спектра профессиональных качеств первостепенной задачей считается подготовка конкурентоспособных специалистов для рынка труда.

В третьем разделе данной главы **«Аспекты определения уровня экономических знаний школьников и студентов в процессе непрерывного образования»** рассмотрены и проанализированы критерии оценки результатов экономических знаний обучающихся по уровням образования. При определении результатов непрерывного образования по итогам первой четверти первого уровня образования (лицея) и первого семестра вуза проверяются полученные знания, как учащихся, так и студентов.

Во второй главе диссертации - **«Содержание экономического образования учащихся с учётом реализации непрерывных связей на уровне лицея–вуза»** – приведены сведения о путях и методах сотрудничества лицея и вуза и организация качества образования по уровням образования.

В первом разделе второй главы – **«Порядок организации деятельности работников ступеней образования и их роль в изменении качества образования – изложен порядок организации деятельности работников в процессе непрерывного образования. Отмечено, что процесс, имеющий определенные и удовлетворительные результаты, будет благоприятным для образовательной оценки и будет иметь положительный результат при наличии постоянной преемственности.**

Во втором разделе второй главы диссертации, которая называется **«Методика организации процесса экономического образования студентов**

с учётом реализации преемственности по уровням образования», отмечается, что формирующим фактором этого метода обучения между средними и высшими профессиональными учебными заведениями является комплекс учебно-методических программ как составная часть непрерывного экономического образования.

Третий раздел второй главы называется «Результаты мониторинга процесса непрерывного образования и научно-исследовательских экспериментов» и отмечается, среди прочего, что качество образования является социальной категорией, состояние и эффективность образовательного процесса в обществе, его использование в обществе определяют развитие и формирование гражданских, национальных и профессиональных компетенций человека.

В конце третьего раздела второй главы показаны результаты экспериментального исследования, а также обоснована необходимость проведения и важность непрерывного образования на уровнях образования путём представления таблиц и диаграмм.

Диаграмма 1. Качество знаний учащихся в 2020-2021 учебном году по предмету экономика и опросы по выбору профессии в лицее при коммерческом университете.

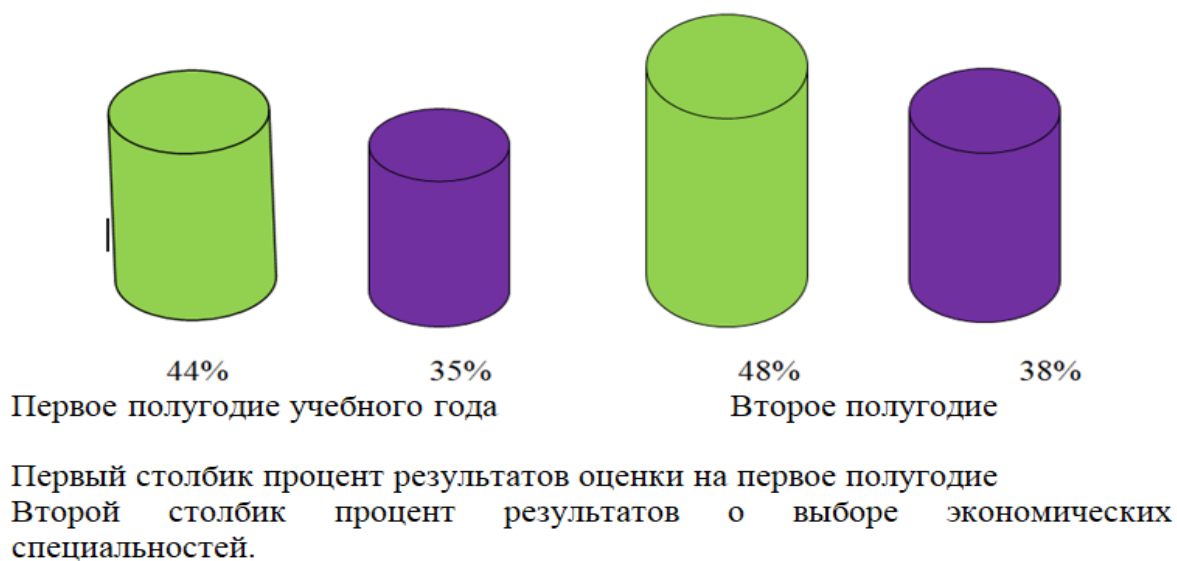

Диаграмма 2. Качество знаний учащихся в 2021-2022 учебном году по предмету экономика и опросы по выбору профессии в лицее при коммерческом университете.

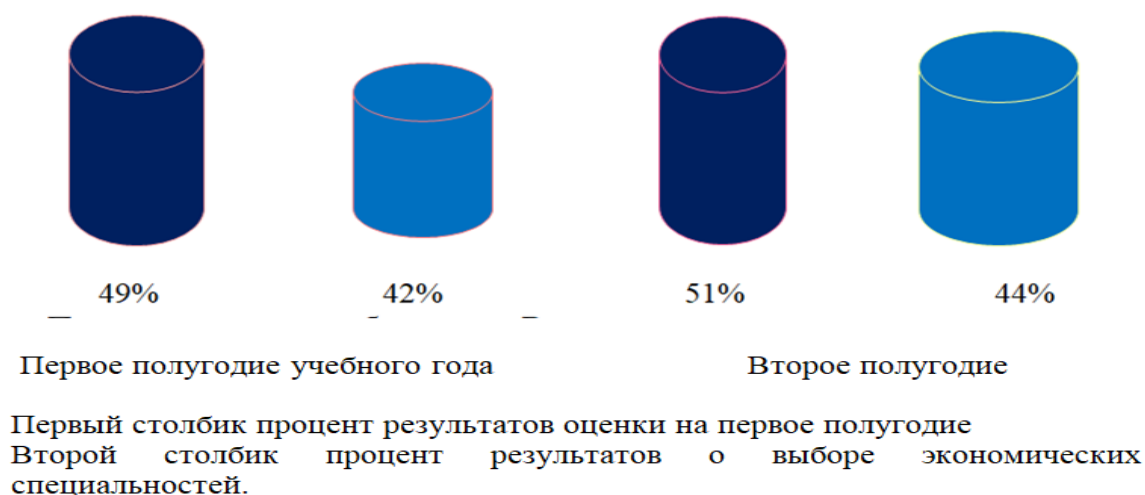

Диаграмма 3. Качество знаний учащихся в 2022-2023 учебном году по предмету экономика и опросы по выбору профессии в лицее при комерческом университете.

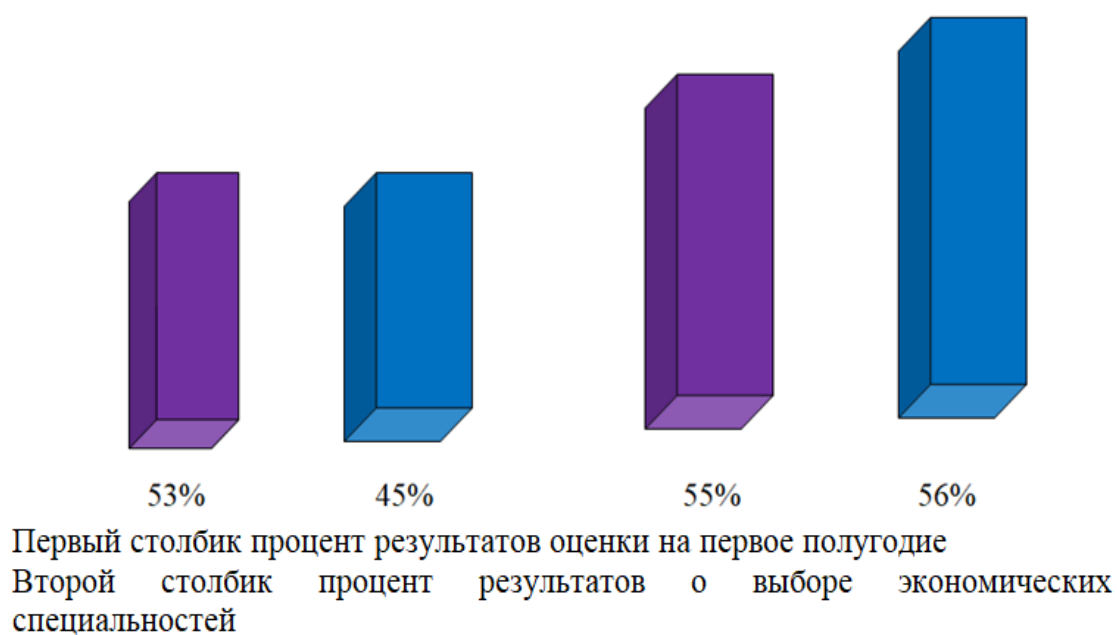
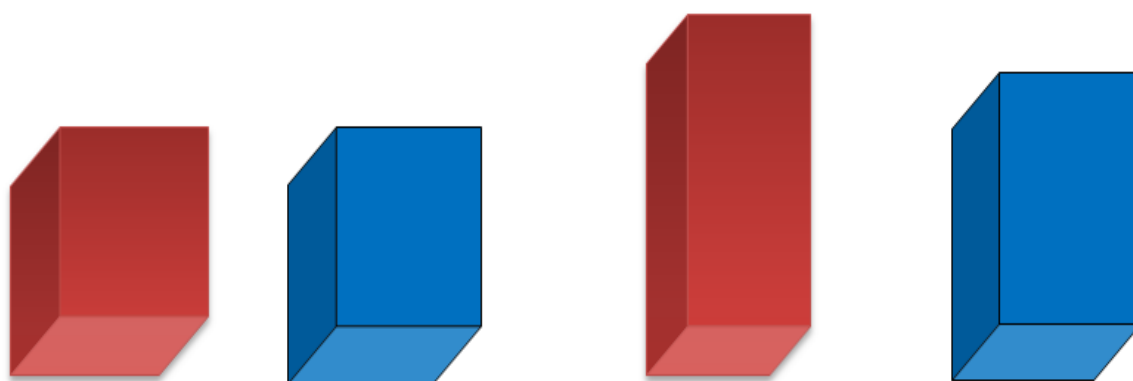

Таблица 1. Показатели успеваемости выпускников лицея Университета ТГУК по этапам обучения в учебные годы

Процесс непрерывного образования	Процент качества знания в I полугодии	Процент качества знания в II полугодии	Опрос по выбору экономических профессий в I полугодии	Опроса по выбору экономических профессий во II полугодии
2020–2021–й учебный год	44%	48%	35%	38%
2021–2022–й учебный год	49%	51%	42%	44%
2022–2023–й учебный год	53%	55%	45%	56%

Диаграмма 4. Результат проверки знаний учащихся лица ТГУК и среднего общеобразовательного учреждения №49 района Фирдоуси в 2022-2023 учебном году

I полугодие 53% II полугодие 44% I полугодие 55% II полугодие 49%

Таблица 2. Сравнительный анализ количества отличников и хорошистов в процессе непрерывного преподавания предмета экономики

Учебные годы	Количество «5»	Количество «4 и 5»
Учебный год 2020–2021	4 ученика	38 учеников
Учебный год 2021 – 2022	3 ученика	43 ученика
Учебный год 2022–2023	5 учеников	46 учеников

Таблица 3. Изменения интереса учеников к предмету экономики

п/п	Подтверждение метода непрерывности	Имеют интерес	неопределённый	Не имеют интереса
	До использования непрерывности	15%	25%	60%
	После внедрения непрерывности	45%	30%	25%

Таблица 4. Показатели выпускников лицея при Университета коммерции Таджикистана по предмету экономика в первом полугодии 2022-2023 учебного года

Классы, учитель.	Оценка «5»	Оценка «4»	Оценка «3»	Оценка «2»	Посещаемость	Успеваемость	Итого
11 «А» класс, Султонов М.	6	14	4	–	100%	83,3%	24
11 «Б» класс Рахмонова М.	5	12	6	–	100%	73,9%	23
Итого класса 2	11	26	10	Нет	100%	78,7%	47

Таблица 5. Показатели выпускников лицея при Университета коммерции Таджикистана по предмету экономика во втором полугодии 2022-2023 учебного года

классы, учитель.	Оценка «5»	Оценка «4»	Оценка «3»	Оценка «2»	Посещаемость	Успеваемость	Итого
11 «А» класс, Султонов М.	7	15	2	Нет	100%	81%	24
11 «Б» класс Рахмонова М.	8	13	2	Нет	100%	90%	23
Итого класса 2	15	28	4	Нет	100%	91,5	47

Диаграмма 5. Результат успеваемости студентов первого курса Университета коммерции Таджикистана по предмету экономика

В этой диаграмме приведены результаты успеваемости студентов, которые были выпускниками лицея Университета коммерции

Таджикистана, учреждений, которые имели специальные уклоны и выпускников других видов образовательных учреждений.

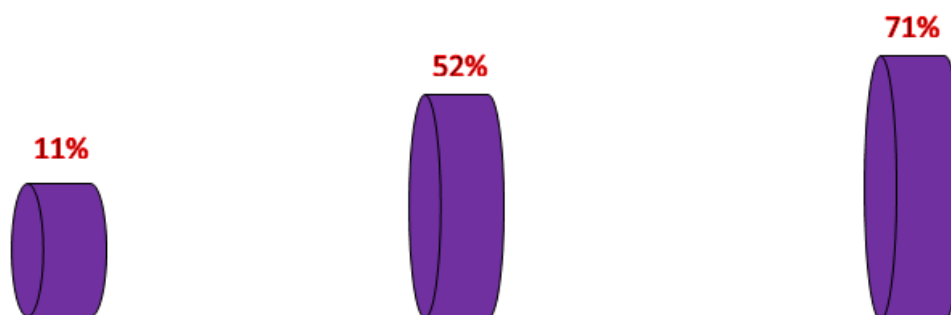

В первом семестре учёбы в Университете, студенты - выпускники лицея Университета коммерции Таджикистана и выпускники других образовательных учреждений, по результатам тестирования имеют следующие показатели: общеобразовательные учреждения – 44 %, лицей УКТ – 53% и учреждения, имеющие специальный уклон 57 %.

Анализ данных об изменениях в сфере мотивации свидетельствует об эффективности учебных планов и методов обучения, разработанных нами на основе преемственности.

Мотивация означает, что старшеклассники и студенты вузов наряду с получением экономического образования также участвуют в олимпиадах и конкурсах экономического содержания и расширяют свои знания и навыки, путешествуя по промышленным предприятиям. Кроме того, на базе непрерывной программы по привлечению студентов к экономическим профессиям будут проводиться дискуссии и другие полезные мероприятия. Сведения показаны в диаграммах 5 и 6.

Диаграмма 6. Оценивание мотивации, определяющее отношение студентов к субъектам экономического периода в начале эксперимента

Из диаграммы 6 видно, что после прочтения лекционного курса количество студентов с положительной мотивацией, отрицательной мотивацией и сомневающих в экспериментальной и контрольной группах практически различается.

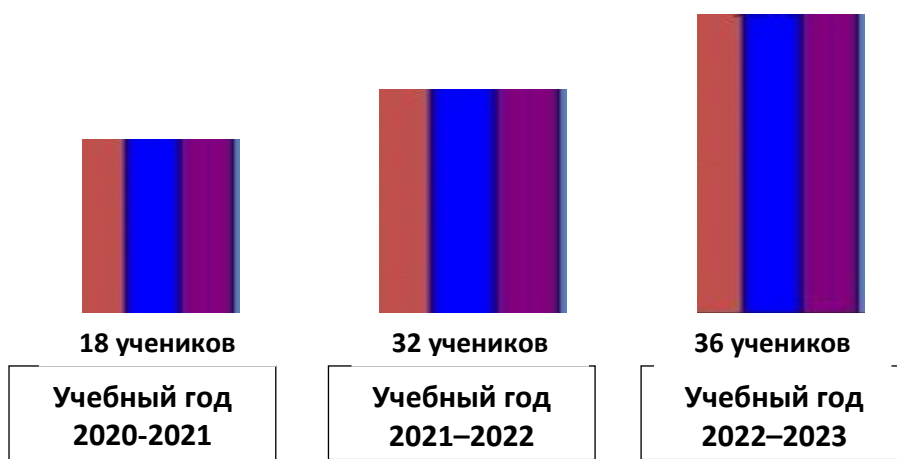
Из этой диаграммы следует, что после проведения занятий с использованием инновационных методов существенно уменьшилась группа студентов, имевших недостаточные экономические знания и нуждающихся в изучении экономического предмета, и составлявших на этих занятиях негативную группу.

Таблица 6. Сравнение количества выпускников лица Университета коммерции Таджикистана, которые поступили в экономические университеты

Классы	2021-2022 учебный год			2022 – 2023 учебный год		
№ п/н	Название университета	Поступили	Экономический факультет	Название университета	Поступили	Экономический факультет
1	Таджикский национальный университет	4	4	Таджикский национальный университет	5	4
2	Российско – Таджикский Славянский университет	3	3	Российско – Таджикский Славянский университет	2	2
3	Технический университет имени академика М. Осими	2	2	Технический университет имени академика М. Осими	2	2
4	Государственный университет коммерции	3	2	Государственный университет коммерции	4	4
5	Государственный технологический университет	3	2	Государственный технологический университет	3	3
6	Таджикский аграрный университет	–	–	Таджикский аграрный университет	2	2
7	Таджикский экономический университет	2	2	Таджикский экономический университет	3	3
8	Государственный университет города Куляба	3	3	Государственный университет города Куляба	2	1
9	Государственный	2	2	Государственный	1	1

	ый университет бизнеса и политики города Худжанда			ый университет бизнеса и политики города Худжанда		
10	Академия управления при Президента Республики Таджикистан	1	2	Академия управления при Президента Республики Таджикистан	1	1
11	Институт предпринимате льства и сервиса	4	4	Институт предпринимате льства и сервиса	4	4
12	Энергети ческий институт города Бохтара	3	3	Энергетически й институт города Бохтара	3	3
13	Государственн ый университет города Хорога	2	2	Государственн ый университет города Хорога	4	3
14	Другие неэкономическ ие университеты и институты	10		Другие неэкономическ ие университеты и институты	8	
15	На производстве	7		На производстве	5	
Итого	49	32	65,3 %	50	36	66 %

Диаграмма 7. Изменение количества выпускников лица ТГУК, которые поступили в высшие экономические учебные заведения

ОБЩЕЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Построение организации предметного образования новыми, современными способами при сотрудничестве на уровнях образования даёт эффективные результаты. Для достижения этих результатов необходимо разработать соответствующие учебные программы, включающие как теоритическую, так и практическую подготовку на уровню двух образовательных учреждений.

При этом планируется анализировать уровни знаний и профессиональной подготовки студентов в учебных советах университета. Это также считается новой мерой, при которой происходит сотруничество двух учреждений по подготовку будущих спуциалистов.

Определенны структура управления и учебная программа интегрированных образовательных учреждений, разработана и апробирована комплексная программа и учебный план. Эти программы базируются на соответствующих образовательных ресурсах, правовой базе и механизмах контроля над экономическим образованием в совокупности «лицей-университет».

На основе анализа структуры и содержания непрерывного профессионального образования в педагогических исследованиях разработана система непрерывного экономического образования в рамках лицей-вуз, охватывающая совокупность методик обучения, способствующих развитию отношений между учебными заведениями на различных уровнях.

В целях активизации учебного процесса со студентами проводились тесты на определение уровня мировоззрения, скорости реакции умение организовывать игры экономического содержания, быстро понимать и находить решения возникающих проблем, развития и игровой деятельности.

Результаты экспериментов показали, что учебно-методический комплекс лицей-вуз потенциально может стать значимым компонентом непрерывного экономического образования. Данный комплекс позволяет повысить качество знаний на всех уровнях экономического образования, тем самым повышая профессиональную компетентность обучающихся. Сохранение преемственности в экономическом образовании будет способствовать реализации целей развития системы лицей-вуз, удовлетворению потребностей общества, внедрению современных изменений и инноваций в образовательную среду.

Выпускники комплекса лицей-вуз будут хорошо подготовлены к самостоятельному получению знаний в своей профессиональной области и смогут правильно определять для себя соответствующий уровень экономического образования на различных этапах.

Проведенные работы по реализации учебно-методического комплекса «Лицей-Университет» позволили добиться высоких показателей. Усиление научной и практической деятельности всех типов образовательных учреждений комплекса стало основным фактором повышения качества

знаний учащихся и профессионального уровня преподавателей лицеев и вузов.

Взаимодействие лицея и университета, базирующееся на принципе непрерывности, позволяет оперативно решать конфликтные ситуации, возникающие в образовательном процессе учащихся-лицеистов и первокурсников вузов.

В результате исследования были получены следующие результаты:

1. Учащиеся стали больше интересоваться предметом экономики и у них повысился уровень усвоения знаний.

2. Увеличилось количество учащихся, выбравших экономическую карьеру, и их подготовка была сосредоточена на одном направлении.

3. Устранены недостатки и недочёты в подготовке выпускников лицея для достижения поставленных целей. То есть, в конце учебного года все выпускники лицея осознанно и целенаправленно выбрали свою профессию. Потому что их подготовка регулярно велась через программу и позволяла им познакомиться с системой обучения на новой ступени образования.

4. В соответствии с программой было запланировано и осуществлено сотрудничество между работниками ступеней образования по организации и проведению открытых занятий, вопросно-ответных соревнований, занимательных конкурсов экономического содержания, организации поездок на промышленные предприятия города Душанбе и его окрестностей, а также других мероприятий.

5. Проведённый нами педагогический, психологический и методический анализ учебной деятельности учащихся позволил раскрыть некоторые неясные стороны методов работы с выпускниками и их подготовки к следующим уровням образования и обеспечить эффективность развивающего образования.

6. Наблюдения за период исследования показали, что организация уроков экономического содержания, начиная с начальных классов, закладывает основу непрерывности преподавания экономического предмета на всех уровнях образования.

7. В ходе экспериментов мы определили, что в процессе непрерывного обучения в выпускных классах Коммерческого лицея по сравнению с предыдущими годами значительно увеличилось количество будущих специалистов, выбравших сферу экономики и поступивших в высшие экономические университеты. Эти результаты показаны в таблице главы 2 диссертации.

8. Важнейшим результатом является соблюдение критериев оценивания ученика в процессе непрерывности. Потому что существующая система заставляет ученика заниматься наукой и изучать её. Установлены критерии оценки экономической готовности учащихся с учётом продолжительности обучения, конкурентоспособности знаний и умений, их личной и социальной значимости, скорости усвоения знаний и развития навыков. Диаграммы, приведённые в главе 2, подтверждают заявленные результаты.

9. Система непрерывности укрепляет сотрудничество образовательных учреждений с родителями учащихся и студентов и общественностью, а также обеспечивает эффективность образования. При этом наши ученики приобретают высокий уровень профессионализма, творчества, изобретательности, новаторства, если осуществляют выбранную профессию с помощью и рекомендациями преподавателей и родителей на каждом уровне образования, обладая полными знаниями и опытом. Осуществить этот процесс мы можем только путём организации процесса непрерывного образования. Исследование позволило определить теорию и практические принципы непрерывности - как целостной системы в условиях продолжения обучения, и в результате разработать непрерывную систему экономического образования учащихся в системе лицей-вуз.

Рекомендации по практическому использованию результатов исследования:

1. Укреплять сотрудничество между уровнями образования, в частности лицеями и высшими учебными заведениями экономической направленности.
2. Разработать новую комплексную образовательную программу с привлечением старшеклассников к участию во внеурочной деятельности для студентов высших учебных заведений.
3. Организация при лицее клуба «Помощь абитуриентам», запланировать, что содержанием его деятельности должно быть введение в студенческую жизнь.
4. Включение в учебную программу лицеев темы разработки старшеклассниками презентаций по экономическим изменениям в стране.
5. Обеспечение присутствия обучающихся на занятиях с участием преподавателей высших учебных заведений. Ознакомление с результатами контроля качества знаний студентов вуза, методами подготовки, продолжительностью и правилами подведения итогов занятий.
6. Привлечение учителей к участию в республиканских, городских и международных семинарах по повышению профессионального, культурного и творческого мастерства.
7. Включить в образовательную программу темы из экономических трудов персидских и таджикских мыслителей и их значение в развитии экономической науки.
8. Изучить и систематизировать педагогические и учебно-методические документы (программы развития образовательных учреждений общего, среднего и высшего профессионального образования, учебные и рабочие программы) с целью определения наличия сотрудничества в области непрерывного образования и передовых педагогических технологий
9. Создание в университете рабочих подразделений по набору и отбору специалистов, контролю, анализу и организации непрерывного процесса обучения на лицейском и университетском уровнях;

10. Поэтапно, начиная с 5 класса, в форме использования конкурсов и мероприятий, связанных с экономикой, вводить преподавание предмета экономика.

СОДЕРЖАНИЕ И ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ДИССЕРТАЦИИ ОТРАЖЕНЫ В СЛЕДУЮЩИХ ПУБЛИКАЦИЯХ АВТОРА:

1. Статьи, опубликованные в рецензируемых и авторитетных журналах, рекомендованных ВАК Министерства высшего образования РФ и ВАК при Президенте Республики Таджикистан.

[1-А] Гулмахмадов С., Преподавание экономики в современной школе [Матн] / С. Гулмахмадов // Вестник Таджикского национального университета, сер. Естественных наук, - Душанбе: Сино, - 2017. – №3/3. – С. 184-187.

[2-А] Гулмахмадов С., Каримова И. Х. Способы организации контроля за качеством успеваемости учащихся общеобразовательных школ [Матн] // Вестник Таджикского национального университета, сер. Естественных наук, - Душанбе: Сино, - 2017. – №3/7. Ч.П.– С. 188-190.

[3-А] Гулмахмадов С., Раджабов У. Х. Самостоятельная деятельность учащихся, направленная на экономическое образование, обеспечивающее преемственность “школа - вуз” [Матн] // Вестник Таджикского национального университета, сер. Естественных наук, - Душанбе: Сино, - 2019. – №6. – С. 286-291.

[4-А] Гулмахмадов С., Раджабов У. Х. Истифодаи бозиҳои математикии мазмуни иқтисодидошта дар синфҳои ибтидоӣ – омили таъмини муттасилии байни зинаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва умумии асосӣ / С. Гулмахмадов, Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Серияи 2. Педагогика ва психология, назария ва методикаи таълим, №3 (3), - 2020. – С. 44 – 50. (на тадж.яз.).

[5-А] Гулмахмадов С., Истифодаи осори иқтисодии мутафаккирони тоҷику форс дар раванди таълими муттасили байни литсей ва муассисаи таҳсилоти олии касбӣ / С. Гулмахмадов // Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, №2 (39), - 2021. – С. 117 - 123. (на тадж.яз.).

2. Статьи и материалы, опубликованные в других изданиях:

[6-А] Гулмахмадов С., Раджабов У. Х. Экономическое образование школьников при изучении математики и физики, обеспечивающее преемственность их деятельности в вузе [Матн] / С. Гулмахмадов, У. Х. Раджабов // Материалы республиканской научно – практической конференции “Современные проблемы развития естественно – математических наук в Республике Таджикистан” Душанбе: ТГПУ им. С. Айни, - 2019. – С. 196-199.

[7-А] Гулмахмадов С., Меомӯзем, то биомӯзонем. Андешаҳо атрофи таълими фанни геометрия [Матн] / С. Гулмахмадов // Ҳафтаномаи “Омӯзгор”, №04, - 2021. – С. 4. (на тадж.яз.).

[8-А] Гулмахмадов С., Чайнворди математикӣ [Матн] / С. Гулмахмадов // Ҳафтаномаи “Омӯзгор”, №4, - 2021. – С. 7. (на тадж.яз.).

[9-А] Гулмаҳмадов С., Тарзи ташкилу баргузории санҷишҳои дохилии муассисаҳои таълимӣ ва таҳлили фаъолияти омӯзгорону хонандагон [Матн] / С. Гулмаҳмадов // Маҷаллаи “Масъалаҳои маориф”, - №4, - 2015. – С. 90 - 97. (на тадж.яз.).

[10-А] Гулмаҳмадов С., Султонов М. Савол ва масъалаҳои мантиқӣ [Матн] / С. Гулмаҳмадов, М. Султонов, воситаи таълимии ёрирасон, - 2015. – 60 с. (на тадж.яз.).

[11-А] Гулмаҳмадов С., Ниёзбекова Г. А., Мирзоева С. Р. Взаимосвязь организации игровых технологий на уроках информатики и русского языка [Матн] / С. Гулмаҳмадов, Г. А. Ниёзбекова, С. Р. Мирзоева, Научно – практическая конференция “Применение инновационных технологий в преподавании математических дисциплин в школе и в вузе”, - Борисоглебск, БФ ФГБОУ ВПО “Воронежский государственный университет”, - 2015. – С. 29 – 34.

[12-А] Гулмаҳмадов С., Ниёзбекова Г, Абдуллоева Л. Озмуну мусобиқаҳои беруназсинфӣ омили беҳтар намудани савияи дониши хонандагон [Матн] / С. Гулмаҳмадов, Г, Ниёзбекова, Л. Абдуллоева, - 2016. – 17с. (на тадж.яз.).

[13-А] Гулмаҳмадов С., Абдурахмонова М. Бозиҳои математикӣ ва ҷанбаи математикидошта бо хонандагони синфҳои ибтидоӣ. Аҳамияти онҳо дар ташаккули фикрронии онҳо [Матн] / С. Гулмаҳмадов, конференсияи илмӣ– амалӣ дар мавзӯи “Мушкилоти муосири рушди илмҳои табиӣ – риёзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, - 2019, - 20с. (на тадж.яз.).

АННОТАТСИЯ

ба диссертатсияи Гулмаҳмадов Салоҳиддин дар мавзуи «Таълими муттасили иқтисодӣ дар зинаҳои литсей–донишгоҳ ва моҳияту мундариҷаи он»

Калидвожаҳо: Пайвастанӣ таълим, ҳамкорӣ, самаранокӣ, ихтисос, рушд, сатҳҳои таълим, интиҳоби касб, тафаккури иқтисодӣ, усулҳои интерактиви таълим, модел, дониш, ташаббус, навоарӣ, бозори меҳнат.

Дар рисола моҳият ва мазмуни таълими иқтисодӣ, ки муттасилии литсей ва донишгоҳро таъмин мекунад, мавриди баррасӣ қарор дода шуда, дар ин замина шаклҳои ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ муайян ва мавриди омӯзишу таҳлил карда шудаанд.

Диссертант чунин мешуморад, ки ташкили муттасилӣ дар таълими иқтисодӣ, муайян намудани фаъолияти ҳар як талаба дар ҳар як зинаи таълим, ташаккули дониши ӯ, инчунин натиҷаи нишондиҳандаҳои бадастомадаи ҳар кадоми онҳоро дар ин сатҳҳо талаб мекунад. Дар асоси тартиби ташкили муайяни ҳамкориҳои мутахассисони зинаҳои таълим мушкilotҳоро, ки дар рафти татбиқи раванди таълими иқтисодӣ ба миён омадаанд, бартараф кардан мумкин аст.

Дар боби аввали диссертатсия, ки «Аҳаммият ва зарурияти таълими муттасил дар баланд бардоштани донишҳои иқтисодии хонандагону донишҷӯён ва омода намудани мутахассисони оянда» ном дорад, тадқиқотҳои педагогӣ ва раваншиносии олимони ватанию хориҷӣ оид ба пайвастагии таълим, нақши он дар тарбияи мутахассисони оянда баррасӣ гардидааст. Аз ҷумла зикр мегардад, ки дар шароити кунунии Тоҷикистон бо назардошти талаботи бозори меҳнат ва рушди босуръати муносибатҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ ва афзоиши нуфузи васоити ахбори омма (интернет, телевизион ва ғайра) танҳо доштани дониш кифоя нест. Истифодаи донишу маҳорат дар амал муҳимтарин омили иҷтимоишавии наврасону ҷавонон ва ба даст овардани натиҷаҳои дилхоҳ дар ин самт доништа мешавад.

Дар боби дуюми рисола – «Мазмуни таълими иқтисодии хонандагону донишҷӯён бо назардошти амалисозии робитаҳои муттасилӣ дар зинаҳои литсей-донишгоҳ - тартиби ташкили таълими муттасили иқтисодӣ дар низомии литсей-донишгоҳ ва бартариҳои он дар тайёр кардани мутахассисони оянда, методикаи ташкили таълими иқтисодии мактаббачагон ва донишҷӯён дар зинаҳои таҳсилот, сохтори назорати сифати дониши хонандагон дар низомии литсей-донишгоҳ ва натиҷаҳои таҳқиқоти озмоишӣ баррасӣ ва пешниҳод шуда, роҳу усулҳои ҳамкориҳои литсей ва донишгоҳ дар ташкили сифати таълим низ нишон дода шудаанд.

АННОТАЦИЯ

на диссертацию Гулмахмадова Салохиддина на тему «Непрерывное экономическое образование на уровне лицей–вуз, его сущность и содержание».

Ключевые слова: Непрерывность образования, сотрудничество, эффективность, специальность, развитие, уровни образования, выбор профессии, экономическое мышление, интерактивные методы обучения, модель, знание, инициатива, инновация, рынок труда.

В диссертации рассматривается сущность и содержание экономического образования, обеспечивающее непрерывность деятельности лица и вуза и в этом контексте изучены, анализированы и определены формы сотрудничества между образовательными учреждениями.

Диссертант считает, что организация преемственности на экономическом образовании требует определения деятельности каждого обучающегося на каждой ступени образования, формирования у него знаний, а также вывода полученных показателей каждого из них на этих ступенях. На основе определенной модели непрерывности возможно преодоление проблем, возникших при реализации процесса экономического образования, при сотрудничестве специалистов между уровнями образования.

В первой главе, которая называется «Роль непрерывности образования в подготовке будущих специалистов», приведены сведения о педагогико-психологических исследованиях отечественных и зарубежных ученых о непрерывности образования, её роли в подготовке будущих специалистов, формах и методах непрерывного обучения на уровнях образования.

В том числе отмечается, что в нынешних условиях Таджикистана, в связи запросами рынка труда и бурным развитием социально-экономических отношений и охватом все большего количества средств массовой информации (интернет, телевидение и др.) недостаточно владением только знания. Использование знаний и умений на практике считается важнейшим социализации подростков и молодёжи и достижения желаемых результатов в этом направлении.

Во второй главе диссертации – «Содержание экономического образования учащихся с учетом реализации непрерывных отношений на уровнях лицей-университет представлена модель проведения непрерывного экономического образования в комплексе лицей-университет и ее преимущества при подготовке будущих специалистов, методика организации экономического воспитания школьников и студентов на ступенях образования, структура контроля качества знаний учащихся в системе лицей-университет и результаты научно-исследовательских экспериментов, также показаны пути и методы сотрудничества лица и вуза в организации качества образования.

ANNOTATION

on the dissertation of Gulmakhmadov Salokhiddin on the topic "The essence and content of economic education in the continuity of the lyceum and university"

Keywords: Continuity of education, cooperation, efficiency, specialty, development, levels of education, choice of profession, economic thinking, interactive teaching methods, model, knowledge, initiative, innovation, labor market.

The dissertation examines the essence and content of economic education, which ensures the continuity of the lyceum and university, and in this context, the forms of cooperation between educational institutions are studied, analyzed and defined. The dissertation student believes that the organization of succession in economic education requires the determination of the activities of each student at each level of education, the formation of his knowledge, as well as the output of the obtained indicators of each of them at these levels.

On the basis of a certain model of continuity, it is possible to overcome the problems that have arisen in the implementation of the process of economic education, with the cooperation of specialists between levels of education.

The first chapter, which is called "The Role of Continuity of Education in the Training of Future Specialists", provides information about the pedagogical and psychological studies of domestic and foreign scientists on the continuity of education, its role in the training of future specialists, forms and methods of lifelong learning at the levels of education.

In particular, it is noted that in the current conditions of Tajikistan, due to the demands of the labor market and the rapid development of socio-economic relations and the coverage of an increasing number of media (Internet, television, etc.), it is not enough to possess only knowledge. The use of knowledge and skills in practice is considered the most important socialization of adolescents and youth and the achievement of the desired results in this direction.

In the second chapter of the dissertation - "The content of economic education of students, taking into account the implementation of continuous relations at the levels of lyceum-university, a model for conducting continuous economic education in the complex lyceum-university and its advantages in the preparation of future specialists, the methodology for organizing the economic education of schoolchildren and students at the levels of education, the structure of quality control of students' knowledge in the lyceum-university system and the results of research experiments, the ways and methods of cooperation between the lyceum and the university in organizing the quality of education are also shown.